

Bankovní institut vysoká škola Praha

Katedra podnikání a oceňování

**Vliv sociálních sítí a moderních technologií na sociální
vývoj dětí**

Bakalářská práce

Autor:

Kateřina Doubková

Ekonomika a management zdravotních a sociálních služeb

Vedoucí práce:

PhDr. Ingrid Matoušková, Ph.D.

Praha

Duben, 2015

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a v seznamu uvedla veškerou použitou literaturu.

Svým podpisem stvrzuji, že odevzdaná elektronická podoba práce je identická s její tištěnou verzí a jsem seznámena se skutečností, že se práce bude archivovat v knihovně BIVŠ a dále bude zpřístupněna třetím osobám prostřednictvím interní databáze elektronických vysokoškolských prací.

V Praze dne 30. 4. 2015

Kateřina Doubková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí své bakalářské práce PhDr. Ingrid Matouškové, Ph.D. za konzultace, cenné rady a vstřícnost při psaní práce.

Anotace

Náplní práce je zjištění, zda nadměrný pobyt dětí na sociálních sítích ovlivňuje jejich komunikaci a sociální začlenění do společnosti. Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část seznamuje s psychickým vývojem dětí, jejich socializací a možnými příčinami poruch socializace, dále stručně popisuje pojmy internet, sociální sítě a s nimi související závislostní chování, online rizika a bezpečné chování na internetu. V praktické části jsou interpretovány výsledky získaných dat. Sběr dat byl uskutečněn prostřednictvím dotazníkového šetření, které proběhlo mezi žáky 8. a 9. tříd celkem čtyř základních škol v Ústeckém a Středočeském kraji. Analýzou dat byla v Ústeckém kraji zjištěna prevalence žáků s tendencí zvláště k mírné závislosti a ve Středočeském kraji tendence zvláště ke střední závislosti na internetu. Těžká závislost se vyskytovala ojediněle. Dále byla data použita k analýze vlivu internetu a sociálních sítí na život dítěte, kde bylo zjištěno, že internet a sociální sítě zasahují téměř stejným podílem do všech oblastí života dětí.

Klíčová slova: dítě, vývoj, socializace, sociální sítě, závislost, online nebezpečí, bezpečnost

Annotation

Bachelor thesis deals with the influence of social networks and modern technology for the social development of children. The aim of this work is to determine whether excessive staying with children on social networks affects their communication and social integration into society. The work is divided into theoretical and practical. The theoretical part describes psychological development of children, their socialization and possible causes of failures of socialization, briefly describes the Internet, social networks and related addictive behavior, online risks and safe behavior on the Internet. The data are interpreted in practical part of the thesis. The data collection has been performed via survey, which has been conducted at 8. and 9. classes of four elementary school in Ústecký and Středočeský county. The data analysis in Ústecký county proved, prevalence of survey respondents particularly to mild addiction and in Středočeský county, the data proved prevalence particularly to moderate addiction on internet. Severe addiction occurred sporadically. The data has been as well used for assessment of the internet and social media influence on child development and was found that the internet and social networks almost equally interfere into all parts in children life.

Keywords: child, development, socialization, social networks, online dangerous, safety

Obsah

Úvod	6
A. Teoretická část	7
1. Vývojová psychologie	7
1.1 Eriksonův vývoj identity dítěte (teorie „osmi věků člověka“)	7
1.2 Piagetova teorie kognitivního vývoje	11
1.3 Vývojová teorie Sigmunda Freuda	12
2. Poruchy procesu socializace a jejich příčiny	14
2.1 Poruchy funkčnosti rodiny	14
2.2 Nedostatek přímé komunikace a následná deprivace	15
3. Internet a sociální síť	18
3.1 Stručná historie	18
3.2 Teorie závislostního chování	22
3.2. Závislost na internetu	26
4. Děti a online nebezpečí.....	28
5. Bezpečné chování na internetu	35
B. Praktická část	38
6. Výzkumné šetření	38
6.1 Průběh dotazníkového šetření.....	39
Výsledky dotazníkového šetření.....	40
Závěr	52

Úvod

Bakalářská práce se zaměřuje na vliv sociálních sítí a moderních technologií na vývoj dětí. Toto téma bylo zvoleno, protože jde o velmi aktuální problematiku a to především u dětí.

S pomocí moderních informačních technologií jsou děti schopné sledovat dění na sociálních sítích a Internetu obecně celý den a zároveň do něj kontinuálně vstupovat. S určitou dávkou jistoty lze tvrdit, že několik hodin denně strávených na Internetu či sociálních sítích ovlivňuje dětskou psychiku. V důsledku nadměrného pobytu na sociálních sítích a Internetu se děti v jistém smyslu izolují od svých vrstevníků a v reálném životě pak nejsou schopny řešit běžné sociální situace. Děti pak mohou mít problémy ve škole, zanedbávat své koníčky a zájmy. Proto je nutné, aby se s touto problematikou důkladně seznámili jak děti, tak rodiče a nesnázím tak preventivně předcházeli.

Cíl práce: zjištění vlivu sociálních sítí na psychiku dětí, na jejich sociální začlenění do společnosti a s tím spojené poruchy komunikace.

Metody zpracování práce: bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část seznamuje s psychickým vývojem dětí, kde jsou popsány stěžejní vývojové okamžiky. Také poukazuje na vybrané aspekty, které mohou způsobit poruchy socializace a zapříčinit tak, že děti dají přednost sociálním sítím a Internetu před konfrontací s reálným životem. Dále je věnována pozornost internetu, závislostnímu chování na internetu a popisem sociálních sítí, online nebezpečí a bezpečnému chování na internetu. Praktická část je uskutečněna pomocí dotazníkového šetření. Respondenty byly děti 8. a 9. tříd celkem čtyř základních škol v Ústeckém a Středočeském kraji.

A. Teoretická část

1. Vývojová psychologie

Vývoj, kdy se z člověka stává bytost chápající, emocionální, intelektuální a sociálně schopná začlenit se do společnosti. Psychologové Erikson, Piaget a Freud zmapovali tento vývoj od dětství až po stáří.

1.1 Eriksonův vývoj identity dítěte (teorie „osmi věků člověka“)

Základem této teorie je osm fází vývoje osobnosti. V každé z těchto fází se člověk potýká s určitým úkolem, se kterým je spojený určitý konflikt (vývojová krize). Pokud se tento konflikt nepodaří vyřešit, následky si jedinec nese do další životní etapy.

a) orálně – smyslové stádium (věk od 1 roku)

Vývojový konflikt, který se v tomto období dítě snaží vyřešit je základní důvěra versus nedůvěra. V prvním roce života je pro dítě důležité získat důvěru, ke které mu má dopomoci matka nebo jí zastupující osoba. Stálost a kvalita péče, kterou od ní dostává, vyvolává v kojenci pocit naděje, jistoty a bezpečí. Nedostatek péče vede u tak malého dítěte, které je závislé

na okolí, aby uspokojovalo jeho potřeby k ustálení nedůvěry k okolí a k pocitu ohrožení. Důkazem sociální důvěry bývá považována bezstarostnost při krmení, hloubka spánku, relaxace střev apod. Množství důvěry ani tolik nezávisí na množství poskytované potravy a obecně statků, ale na kvalitě mateřského vztahu. Matky kombinují citlivou péči o individuální potřeby dítěte a zároveň ho ujišťují o jeho hodnotě.

b) muskulárně – anální období (věk 1-3 roky)

Kolem druhého roka si děti osvojují sebedůvěru a možnost vlastní volby. V tomto období je vyžadováno, aby vztah s rodiči byl povzbuzující a příliš nebránil batoleti v dalších rozhodnutích. Slova chvály a uznání by měla mít hlavní podíl v komunikaci s dítětem a tím se u něj vytváří pocit sebedůvěry a autonomie. Jestliže je možnost volby a seberealizace potlačena, dítě se obrátí „proti sobě“, bude sebe samo diskriminovat a manipulovat. Místo, aby se snažilo věci vlastnit a testovat je dále hraním a opakováním, stane se samo posedlé

vlastním opakováním. V extrémním případě toto může být příčinou kompulsivní neurózy.

„Z pocitu sebekontroly bez ztráty sebeúcty pramení pocit trvalé dobré vůle a hrdosti, z pocitu ztráty sebekontroly a z pocitu nadměrné cizí kontroly vzniká trvajících sklon k pochybám a studu.“¹

c) pohybově – genitální období (věk 3-6 let)

Ve třetím až pátém roce si dítě osvojuje základní postoj k zodpovědnosti za své činy. Utrvení dítěte v tom, že vlastní iniciativa je dobrá, či ne probíhá v celé rodině (skupině ji nahrazující). Pokud dojde k úspěšnému vyrovnávání s následky vlastních činů, podporuje se vývoj osobnosti. Děti se nevyhýbají zdravému experimentování a objevování, nebojí se rizika, dovedou spolupracovat a ví, že udělat chybu je v pořádku. Trestaný neúspěch vede k postojům rezignace, sebeobviňování. Děti trpí dopředu pocitu, že nic nedokáží a raději neudělají nic, aby neudělaly nějakou chybu.

d) latentní období (věk 6-12 let)

Mezi šestým rokem a dospíváním se dítě učí být cílevědomé a učí se zacházet s předměty hmotného světa. Zkušenosti již přesahují rámec rodinného života a přidávají se zkušenosti ze školního i mimoškolního prostředí. Úspěchy dosažené vlastní snahou vedou k vlastní zručnosti a dovednosti. Vyvolávají pocity, že je šikovné a něco umí, děti jsou hrdé na svou dokončenou práci. Nebezpečí v tomto stádiu spočívá v pocitu méněcennosti a neschopnosti. Pokud dítě ztratí naději ve vlastní schopnost a výkonnost, vede to k tendenci se izolovat, může se objevit i rivalita nebo naopak pasivita, v extrému až nautilace (oněmění). Příčinou může být až příliš autoritativní a přísná výchova spojená s omezováním a přísnými tresty.

e) adolescence (věk 12-19 let)

Toto obdobím je obdobím „Ega“ nebo tzv. Jáství. Mladý člověk hledá svou roli v životě a snaží se skloubit informace, které získal v předchozích obdobích, a které bývaly dříve podávány

s jistotou a přirozeností s pochybami, které kolem nich momentálně vznikají. Úspěšné sebepoznání umožňuje bezpečné začlenění jedince do vztahu k sobě samému i k druhým. Mladý člověk musí najednou zvládat více rolí (profesních i sociálních). Nebezpečím bývá, když se nepodaří adolescentovi dané role skloubit. V tomto případě může dojít například

¹ERIKSON, Erik. *Dětství a společnost*. Praha: Argo, 2002. s. 229.

ke zmatení sexuální identity, delikvenci, nebo i psychotickým incidentům. Pokud je toto včas podchyceno nemusí mít tyto incidenty fatální dopad na utváření vlastní identity. Hledání svého „Já“ je složitý proces, kterému často nestačí vymezené období a přesahuje dále a pokračuje

i kolikrát celou první polovinu života.

„V každém jiném stádiu životního cyklu [...] nejsou si tak těsně blízké příslib objevení sebe samého a hrozba ztráty sebe samého.“²

f) raná dospělost (věk 20-25 let)

Hlavním úkolem jedince v tomto období bývá tvoření partnerského intimního vztahu s původně cizím člověkem. Stává se, že člověk nemá odvahu podstoupit riziko rozpadu vztahu a vlastní zranitelnosti. Často to pak směřuje k uhýbání a společenské izolaci. Někdy partneři žijí „vedle“ sebe místo společně. Erikson vypočítává nároky úspěšného důvěrného vztahu jako:

„1. společný orgasmus, 2. s milovaným partnerem, 3. opačného pohlaví, 4. s nímž je člověk schopen a ochoten vzájemně si důvěřovat a 5. s ním je schopen sladit rytmus práce, rozmnožování a zotavování 6. tak, aby zajistili uspokojivý vývoj i svému potomstvu.“³

g) raná dospělost (věk 26-64 let)

Intenzivním pocitem v tomto období je pocit dynamiky a růstu svého života. Člověk překračuje svůj egoismus a pečuje o své potomky a svou rodinu, často se stává, že se jedinec musí postarat o své stárnoucí rodiče. Úkolem dospělého je být prospěšný sobě i druhým. Neúspěšný

vývoj se projevuje neschopností plnit tento životní úkol. Objevuje se pocit zabrzdění, pocit, že život nemá smysl a dál se nikam nevyvíjí. Člověk již není kreativní v životě a raději se uchyluje ke stereotypům a vykonává věci tak, jak se od něj očekává.

h) stáří (věk 64 – smrt)

Jsem spokojen s tím, kým jsem byl a jak jsem svůj život prožil. Úspěšně jsem se podílel na vztazích kolem sebe a jsem ochoten přijmout myšlenku konečnosti života. Pokud je člověk schopen takto přijmout, že má jen omezený časový prostor v existenci života, jeho existenční vývoj proběhl úspěšně. Bohužel neúspěch v přijímání tohoto období vede v krajním případě

² ERIKSON, Erik. *Dětství a společnost*. Praha: Argo, 2002. s. 235.

³ ERIKSON, Erik. *Dětství a společnost*. Praha: Argo, 2002. s. 239.

až k sebedestrukci.

1.2 Piagetova teorie kognitivního vývoje

Teorie Jeana Piageta zahrnuje 3 oblasti vývoje, filozofický, psychologický a pedagogický.

Druhý pilíř Piagetovi teorie je pro dané téma nejvhodnější, jde o psychologii kognitivního vývoje (vývoj intelektuálních operací a dětského myšlení). Dítě má úlohu malého „průzkumníka“, které provádí pokusy s lidmi a věcmi kolem sebe i mezi sebou samými. Zkouší, co se s nimi stane, když vznikne určitá situace. Výsledky těchto „pokusů“ používá jako výchozí body, jako „schémata“. Každou novou událost, kterou dítě prožije, nejprve zkouší porovnat do již hotového schématu. Pokud však nový objekt či zážitek nezapadají, dítě původní schéma upravuje, pozměňuje a eviduje, jaká změna proběhla. Myšlení a vnímání světa u dětí vzniká na základě rovnováhy mezi vytvářením původních schémat a jejich úpravou. Piaget klinickými výzkumy stanovil několik stádií kognitivního vývoje. Zde se zmíním o čtyřech stádiích.⁴

a) senzomotorické stádium

Dítě je věku 0 až 2 roky. V tomto období dítě začíná odlišovat sebe sama od ostatních objektů. Důležitá je momentálně motorická aktivita, vnímání a experimentování.

b) předoperační stádium

Věk dítěte se pohybuje mezi 2 až 7(8) lety. Důležitým bodem v tomto období je začínání s mluvou. Dítě se stává egocentrickým, vytváří si představy a vidí vše pouze ze svého hlediska, nedokáže se na situaci podívat z pozice druhého. Proto není schopné pochopit určitá pravidla, činnosti a chování.

c) stádium konkrétních operací

Dítě ve věku 7(8) až 11(12) let je schopno logického myšlení a dokáže zpracovávat abstraktní pojmy. Chápe svoji identitu, chápe stálost počtu objektů (6 let) a stálost hmotnosti objektů (9 let). Dokáže také třídit objekty hned podle několika charakteristik. Nesystematicky experimentuje.

d) stádium formálních operací

Věk dítěte se pohybuje od 11(12) let. Jedinec se dokáže vyrovnat se situacemi, se kterými

⁴ PIAGET, Jean a Bärbel INHELDER. *Psychologie dítěte*. Praha: Portál, 2010. s. 59.

se ještě nesetkal. Při experimentování systematicky mění podmínky a hledá pravidla. Je také schopný úvahy „jestliže udělám to, stane se ono“. Tyto operace dokáže spojit ve složitější struktury a dále pak s nimi pracuje oběma směry.

Údaje o věku v jednotlivých stádiích jsou pouze orientační. V konkrétních případech může určité stádium nastoupit dříve či později. Důležitější než věk je sled stádií. Podle Piageta je pro úspěšný kognitivní vývoj dítěte důležitá přítomnost 4 faktorů. Jde o zrání, učení, předávání sociální zkušenosti a rovnováha.

1.3 Vývojová teorie Sigmunda Freuda

Originální teorie rakouského lékaře a psychologa, S. Freud tvrdí, že hlavní podstatou psychického vývoje je vývoj libida – životní energie. Freudova vývojová teorie má 5 etap.⁵

a) orální fáze (věk 1 rok)

Nejrannější období dítěte. Ústa jsou centrální oblastí, kde je slast přijímána prostřednictvím sání. Utváří se pocit bezpečí a jistoty. Současně kojenec ústy objevuje svět kolem sebe. V dospělosti se může projevit orální fixace a to formou závislosti (na jídle, kouření, partnerovi atd.). Tyto náhrady mají zaplnit úzkost z raného dětství.

b) anální fáze (věk 1-3 roky)

Batole se učí sebekontrolu i v souvislosti uvolňování a zadržování vyměšování. Freud tvrdí, že nelibé komentáře ohledně dětského vyměšování nebo dokonce trestání ovlivňuje dítě i v dalších obdobích života. Děti s touto zkušeností shromažďují svůj majetek, nerady se dělí, jsou umíněné a sobecké. V tomto období se také utvářejí se vztahy k objektu, ale i k sobě samému, svým činnostem a jejich výsledkům. Začíná si uvědomovat vztah mezi tím, co je dobré a co špatné. Období vzdoru bývá počátkem utváření superega.

c) falická fáze (věk 3-5 let)

Dítě se osamostatňuje, zabývá se svými fantaziemi. Také si uvědomuje vlastní potenci. Zároveň se mění vztah k rodiči opačného pohlaví a dochází k přiklonění k rodiči vlastního pohlaví.

⁵ MITCHELL, A. Stephen a Margaret J. BLACK. *Freud a po Freudovi*. Praha: Triton, 1999. s. 200.

d) latentní fáze (věk 6 – nástup puberty)

V tomto období nedochází k nijak výraznému vývoji libida. Dítě navazuje nové sociální vtahy, zejména s vrstevníky.

e) genitální fáze (období po pubertě)

Předmětem zájmu je nyní sexuální a citový vztah s partnerem. Člověk přistupuje ke svému protějšku jako k rovnocennému partnerovi. Jde tedy o biologicky a psychosociálně zralé osobnosti.

Přestože jsem zde zmínila teorie vývoje lidské psychiky 3 různých autorů, 3 různých národností, podstata vývoje osobnosti je u všech teorií stejná. Erikson, Piaget a Freud popisují, co je v daných etapách duševního vývoje podstatné. Pokud dojde k nedostatečnému zabezpečení potřeb a stimulů již od raného dětství jako je například neuspokojivá péče matky, potlačení seberealizace, nedůvěra v sebe sama či neschopnost navázat sociální vztahy všechny tyto příčiny mohou způsobit, že pro dítě bude zdaleka jednodušší uchýlit se k sociálním sítím popřípadě Internetu, protože umožňuje větší kontrolu nad sociální interakcí. Mezi výhody, které na této komunikaci shledávají, je právě kontrola nad tím, jakým směrem, v jaké stylu a jak dlouho bude konkrétní komunikace probíhat. Dítě tak má dostatek času přemýšlet, jak nejlépe vyjádřit co chce sdělit.

2. Poruchy procesu socializace a jejich příčiny

Mnoho rodičů není schopno ani ochotno v dnešní době trávit se svými dětmi čas smysluplným způsobem. Nevěnují se svým potomkům dostatečně a někteří vůbec. Po několika letech si v lepším případě uvědomí, že dítě nemá žádné zájmy, nevykonává žádné aktivity ani nemá žádné kamarády kromě těch „virtuálních“. Rodina se tak dostává do „začarovaného“ kruhu zákazů, příkazů a bojů s dítětem. Průzkumy ukazují, že nejohroženější jsou mladí lidé ve věku 12-19 let. Uvedla bych zde proto několik závažných příčin, které mohou vést k narušení psychiky dítěte a tím jeho případné fixaci na sociální síť a internet obecně.

Proces socializace je „...souhrn procesů interakce mezi společností a jedincem, v nichž společnost působí na jedince tak, aby v sobě svým učením vytvořil vnitřní psychické předpoklady nezbytné k participaci ve společnosti současně jako člen společnosti i jako relativně samostatný jedinec, schopný řídit své jednání a odpovídat za ně.“⁶

2.1 Poruchy funkčnosti rodiny

Pod pojmem rodina nalezneme velké množství různých definic. V souvislosti s daným tématem jsem zvolila definici Vágnerové „*Rodina je důležitá sociální skupina, která plní celou řadu biologických, ekonomických, sociálních a psychologických funkcí. Poskytuje svým členům potřebné zázemí, uspokojuje jejich potřeby a zprostředkovává zkušenosti, které nelze získat jinde. Každý jedinec zde má určité role, které se stávají součástí jeho identity.*“⁷

Kohoutek považuje pro úspěšnou socializaci dítěte v rodině za základní splnění těchto podmínek:

1. přiměřeně podnětné prostředí, které bude odpovídat individuálním potřebám dítěte a bude přispívat k jeho rozvoji;
2. přiměřená komunikace a interakce mezi jednotlivými členy v rodině. Rodiče by měli

⁶ NOVÝ, Ivan a Alois SURYNEK. Sociologie pro ekonomy a manažery. Praha: Grada, 2002. s. 146.

⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2008. s. 589.

představovat příhodný model sociálního chování;

3. přiměřené opětování náklonnosti a lásky dítěte rodinou;

4. přiměřené uznání dítěti, nejen jeho přizpůsobivosti, ale i jeho expresivité;

5. adekvátní respektování dítěte jako samostatné bytosti.⁸

Problémová rodina

Problémová rodina vykazuje narušení některých funkcí, vývoj dítěte však není ohrožen. Rodina si se svými obtížemi poradí sama, popřípadě s krátkodobou vnější podporou.

Dysfunkční rodina

Rodina, kde dochází k vážným selháním některých funkcí rodiny, zejména emocionální, sociální a výchovné funkce nebo všech jejích funkcí. Tato selhání bezprostředně ohrožují nebo poškozují rodinu jako celek a zvláště pak vývoj a prospěch dítěte.

Dysfunkční rodič je rodič alkoholik nebo patologický gambler. Děti vyrůstající v takovém prostředí bývají zejména citově a sociálně ochuzené, žijí v nestálém a dramatickém prostředí. Nedostává se jim pocitu jistoty a bezpečí. Důsledkem bývá zhoršený školní prospěch, nepředvídatelné chování a sociální izolace od vrstevníků.

Separace člena rodiny, jde o semknutí části rodiny vůči zbylému jedinci. Nazývá se „koalice“ členů proti některému jinému členu či s tímto členem. Projevuje se jako zřejmé spojení proti některému členu rodiny. To rozděluje jednotu rodiny a ničí její funkčnost.

Afunkční rodina

Afunkční rodina již přestává plnit svůj základní úkol a ohrožuje dítě samotné. Problémy a jejich příčiny jsou tak hluboké, že zachování rodiny je nemožné. Odebrání dítěte z rodiny je pak jediným východiskem.

2.2 Nedostatek přímé komunikace a následná deprivace

Přímá komunikace mezi lidmi je jedinečná a nenahraditelná. Je součástí každodenního života ve společnosti a zahrnuje vzájemnou interakci nejméně dvou lidí tváří v tvář. Přímou komunikaci můžeme rozdělit na *verbální* a *neverbální*. Oba typy se navzájem různým způsobem prolínají a doplňují se.

Verbální nebo také řečová komunikace je typem komunikace, která je reprezentovaná řečí. Ve verbální komunikaci se uplatňují paralingvistické faktory, jako je například hlasová intonace, emocionální zabarvení hlasu aj. Do verbální komunikace zahrnujeme i znakovou řeč neslyšících.

⁸ KOHOUTEK, Rudolf. *Vývoj a výchova dítěte v rodině*. Brno: CERM, 1998. s. 8.

Neverbální nebo také mimořečová komunikace se vyznačuje jako komunikace beze slov nebo také „řeč lidského těla“. Většinou doprovází verbální komunikaci. Gesty, mimikou, pantomimikou a pozicemi můžeme vyjádřit svůj postoj, náladu a skutečné pocity zpravidla upřímněji než slovy. Neverbální komunikace je většinou neúmyslná a konáme ji většinou mimovolně. Prostřednictvím gest, mimiky, pantomimiky a pozic se děti dorozumí daleko lépe než dospělí. U dospělých se tato schopnost snižuje s rostoucím věkem a podle toho, v jakém společenském postavení se nachází.

Nedostatek přímé komunikace může vyvolat u dětí psychickou deprivaci.

Citová deprivace

Deprivace neboli strádání v důsledku nedostatečného uspokojování objektivně významných potřeb může zásadním způsobem poškodit další vývoj dětské osobnosti.

U dětí útlého věku, se deprivace projevuje opožděváním celého psychomotorického vývoje. Nápadná je povrchnost a nediferencovanost citů a sociálních vztahů, chudší duševní obzor, nezúčastněná nebo rozmrzelá nálada, nedětsky vážný výraz. Citově deprivované děti reagují poněkud odlišně a tak vyvolávají nestandardní, zpravidla odmítavé reakce. Jejich problémy, v sociální interakci dále snižují pravděpodobnost pozitivního přijetí jiným člověkem a tím i možnost umírnění jejich negativní zkušenosti. Jedním z důsledků nedostatečné přímé komunikace, je redukce řečové stimulace. Chybí zde pozitivní emoční odezva na jakýkoli řečový projev dítěte. Citově deprivované děti nemají dobrou jazykovou citlivost, což se projeví zvláštní skladbou jejich řeči. Nápadná je nízká přirozenost a neschopnost přiměřeného sociálního využití.⁹

V sebehodnocení citově deprivovaných dětí se objevuje nerealistické „vytahování“ nebo výrazné podceňování, obě tyto varianty bývají spojené s nedůvěrou a nedostatečnou sebejistotou. Ta může mít charakter vazby na silnější bytost, na vůdce nebo členství ve skupině, posilující jeho sebevědomí.

Problémy sociální adaptace

Sociální adaptace je proces, při kterém se jedinec začleňuje do sociální struktury v rámci skupiny i do širšího sociálního prostředí. Přizpůsobuje se normám společnosti a snaží se skloubit to, co si myslí s tím, jaké požadavky má společnost.

Při poruchách sociální adaptace se dostavují pocity nesounáležitosti ve skupině, stav nejistoty, pocit méněcennosti, izolovanost a neschopnost spolupracovat s lidmi. Jedinec se pak špatně

⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008. s. 347 – 350.

zařazuje do společnosti, je nepřizpůsobivý, úzkostlivý, konfliktní.¹⁰

Úzkostné děti pochybují o svých schopnostech, obávají se neúspěchu, neunášejí kritiku a nesouhlas a vyhýbají se styku s lidmi.

Sociální úzkost

Stav sociální úzkosti je definovaná jako stav úzkosti vyplývající z vyhlídky nebo přítomnosti mezilidských interakcí a hodnocení v reálných nebo představovaných sociálních situacích.

K symptomům sociální úzkosti patří úzkostlivé stavy, deprese a celkově nepříjemný pocit z možnosti dostat se do nějaké sociální situace. Avšak jedinec je často motivován potřebou někam patřit, být součástí nějakého sociálního celku, jedinci trpící sociální úzkostí velmi obtížně uspokojují tuto potřebu a ze strachu z komunikace „face to face“ se uchylují ke komunikaci prostřednictvím informačních technologií. Internet tak pro ně může mít jak negativní tak pozitivní účinek. Sociálně úzkostní, kteří komunikují s ostatními na základě textových zpráv, emaily nebo přes sociální sítě se tímto způsobem dokáží vyhnout aspektům sociálních situací, kterých se obávají. Zároveň částečně uspokojují své potřeby s hlediska interpersonálních kontaktů a vztahů.¹¹

¹⁰ VÝROST, Josef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. Praha: Grada, 1997. s. 127.

¹¹ ERWIN, A. Brigitte et al. *Anxiety Disorders*. Department of Psychology, Temple University, PA, USA. [online]. 2013. 0887-6185.2003.08.002. Dostupné z: <http://www.cla.temple.edu/phobia/int/Publications/2004>.

3. Internet a sociální sítě

3.1 Stručná historie

Internet

Definice říká, že internet je globální síť, která se skládá z tisíce dalších sítí provozovaných vládními agenturami, výchovně vzdělávacími agenturami nebo výzkumnými institucemi či soukromými obchodními společnostmi.¹²

Základy internetu byly pomalu pokládány v průběhu celých šedesátých let, kdy mnoho vědců přicházelo s novými teoriemi a postupy. Nemalý podíl na celém vývoji měla i americká výzkumná organizace ARPA (Advanced Research Projects Agency). Podle ní se také jmenovala první opravdová síť a předchůdce internetu – ARPANET, jejíž oficiální spuštění bylo roku 1969.

V roce 1986 ARPA přestala mít zájem o provozování sítě, a tak ji předala organizaci NSF (National Science Foundation) a síť byla přejmenována na NSFNET. Následovalo několik dalších změn a proměn a až v roce 1995 byly páteční síť nahrazeny prostředky komerčních poskytovatelů. Pojem Internet poprvé použili Vinton Cerf, Yogen Dalal, and Carl Sunshine (*Specification of Internet Transmission Control Program*) jako zkratku pro „internetworking“.¹³

Sociální sítě

Sociální sítě jsou službou internetu, jejichž prostřednictvím registrovaní uživatelé mohou sdílet a sledovat informace o ostatních uživateli. Lze na nich sdílet informace, fotografie, videa

a slouží také ke komunikaci. Někteří uživatelé ji používají také jako prostředek neplacené reklamy.

Obr.1. Oficiální logo ixdegrees.com

Zdroj:
<http://en.wikipedia.org/wiki/SixDegrees>.

Pokud se tedy řídíme definicí, první rozpoznatelná síť byla založena v roce 1997 pod názvem **Sixdegrees.com**. Umožňovala uživateli založit si svůj osobní profil, seznam přátel a počátkem roku 1998 i sdílet seznam přátel s ostatními. Každá z těchto částí existovala již

¹² ŠKYŘÍK, Petr. *Internet: definice, možnosti, vize*. Brno: Tribun EU, 2009. s. 5.

¹³ ŠKYŘÍK, Petr. *Internet: definice, možnosti, vize*. Brno: Tribun EU, 2009. s. 13.

dříve, ale sixdegrees.com byla první, kde začali tyto aplikace kombinovat. Už název naznačuje tvrzení, že všichni lidé na planetě jsou si vzdáleni maximálně šest kroků. Sixdegrees.com se považovala za nástroj, který pomáhá lidem setkat se s lidmi, které neznáme prostřednictvím těch, které známe. V roce 2000 však tato služba kvůli nedostatečnému zájmu uživatelů skončila. Podle zakladatele (Andrew Weinreich) tento projekt předběhl svou dobu.

V další vlně sociálních sítí přichází Ryze.com, LinkedIn a Friendster.

Obr.2. Oficiální logo ryze.com

Zdroj: www.henshall.com.

Ryze.com, online sociální síť, založená Adrienem Scottem měla propojovat hlavně obchodní partnery nebo začínající podnikatele.

Obr.3. Oficiální logo linkedin.com

Zakladatel první profesně orientované sociální sítě **LinkedIn** je Reid Hoffman. Tato služba slouží k budování sítě profesních kontaktů, sdružování profesionálů z různých oborů, vytváření online životopisu s referencemi, vyhledávání zaměstnání. LinkedIn hojně využívají personalisté, headhunteri i samotní uchazeči o práci.

Zdroj: www.unboxedthoughts.com.

Obr.4. Oficiální logo friendster.com

Zdroj: logos.wikia.com .

Friendster je považován za moderní online sociální síť. Jednalo se o seznamovací službu nového druhu, která se soustředila na navazování kontaktů s lidmi, které uživatelé znali osobně. Později byla doplněna o klasické funkce, jako jsou události, fotografie, videa, zprávy, komentáře. Zakladatelem je Jonathan Abrams, jeden z prvních uživatelů Ryze.com

Obr.5. Oficiální logo myspace.com

Zdroj: www.underconsideration.com.

V roce 2003 byl spuštěn projekt **Myspace**, který kromě klasických funkcí sociálních sítí umožňovala sdílení hudby a videí. Na Myspace naleznete profily známých umělců a můžete si zde poslechnout jejich výtvořky.

Obr.6. Oficiální logo twitter.com

Zdroj: www.clohound.com.

Další formou sociální sítě je v roce 2006 založený **Twitter.com**. Jeho zakladateli jsou Jack Dorsey, Evan Williams, Biz Stone a Noah Glass. Twitter původně umožňoval pouze zasílání krátkých zpráv o maximálně 140 znacích neboli Tweetů, které jsou popisovány jako „zprávy internetu“. V roce 2014 proběhl redesign této sociální sítě, nyní se nápadně podobá jiné síti a to Facebook.com.

Obr.7. Oficiální logo facebook.com

Zdroj: www.freelargeimages.com.

Na závěr se ještě zmíním o dnes nejvýznamnější a nejrozšířenější sociální síti **Facebook.com**. Založen byl v roce 2006 Markem Zuckerbergem v jeho 22 letech. Původně byl Facebook určen pouze pro studenty Harvardovy univerzity, ale během dvou měsíců byl rozšířen. K prosinci 2014 bylo na Facebooku zaregistrováno 890 milionů uživatelů, kteří používají Facebook denně a 1.39 miliardy uživatelů navštěvujících Facebook alespoň 1 za měsíc¹⁴. Ellison, Steinfield a Lampe ve své knize „The Benefits of Facebook „Friends““ tvrdí, že ačkoliv se zdá, že je Facebook využíván pro hledání nových přátel a známostí je primárně užíván k udržení nebo upevnění off-line vztahů.

¹⁴FACEBOOK, Company information. *International statistic*. [online]. 2014. Dostupné z: <http://newsroom.fb.com/company-info>

3.2 Teorie závislostního chování

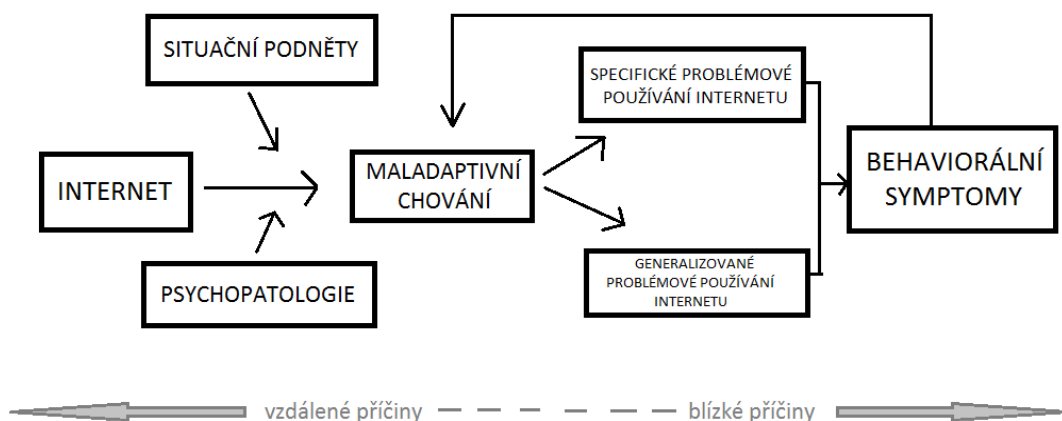
Při zjišťování příčin vzniku závislostního chování na internetu se vědci zaměřili zejména na psychologické důvody. Mezi nejčastěji používané teorie patří kognitivně – behaviorální model¹⁵ (R. A. Davis), teorie deficitu sociálních dovedností (S. A. Caplan) a interpersonální teorie (Liu, Kuo).

a) kognitivně – behaviorální model

Teorie rozlišuje dva základní typy problémového používání internetu:

- *specifické problémové používání internetu*, považuje se za něj požívání internetu, které je vázané na specifickou aplikaci (př. online gambling, pornografické stránky). Podle předpokladů této teorie by se pravděpodobně závislostní projevy vyskytly i bez existence internetu;
- *generalizované problémové používání internetu*, jde o obecné nadměrné užívání internetu, které je spojené s potřebou sociálního kontaktu.

Kognitivně – behaviorální model vychází ze dvou druhů příčin a to ze **vzdálených a blízkých**. Mezi vzdálené se řadí psychopatologické dispozice, internet a situační podněty (mají podobu pozitivních pocitů v důsledku používání určitých internetových aplikací). K blízkým příčinám patří nepřizpůsobivé myšlení, sociální izolace a/nebo nedostatek sociální podpory.¹⁶

Zdroj: www.cspychiatr.cz.

¹⁵ VACEK, Jaroslav. *Nelátkové závislosti – Závislost na Internetu*, [online]. Praha: Centrum adiktologie, 2009. Dostupné z: <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/566/Nelatkově-zavislosti>.

¹⁶ VONDRÁČKOVÁ HOLCNEROVÁ, P., VACEK, J. a Z., KOŠATECKÁ. *Závislostní chování na internetu a jeho léčba*. In: Cspychiatr.cz [online]. [cit. 20.2.2015]. Dostupné z: <http://www.cspychiatr.cz>

b) teorie deficitu sociálních dovedností

Zvýšené riziko závislostního chování na internetu se vyskytuje u osob s psychosociálními problémy (deprese, osamělost, sociální úzkost). Lidé s těmito problémy se cítí méně sociálně způsobilí a preferují tedy spíše svou sociální účast prostřednictvím internetu, kde jsou schopni informace o své osobě modifikovat a mít pod kontrolou, častěji jsou i více uvolnění při komunikaci s jinou osobou. Necítí se v ohrožení. Ovšem komunikace „face to face“ začíná být problém.

c) interpersonální teorie

Teorie H. S. Sullivana aplikovaná na závislostní chování na internetu. Vychází z předpokladu, že hladina úzkosti jedince je přímo úměrná hladině úzkosti osob, které o něj pečovali v dětství.¹⁷

Výzkumy prokázaly souvislost mezi závislostním chováním na internetu s dalšími psychickými poruchami a nemocemi, tzv. komorbiditu. Bylo analyzováno 20 studií provedených mezi dospělými, adolescenty a dětmi. Přehledy ukázaly 75% souvislost závislostního chování na internetu s depresí, 57% spojení s úzkostí, 100% souvislost se symptomy hyperkinetické poruchy u dětí (ADHD), 60% souvislost s obsedantně kompulzivní poruchou a 66% souvislost s nepřátelstvím a agresí. Ovšem žádná studie neprokázala souvislost se sociální fobií nebo s užíváním návykových látek.

Je nutno podotknout, že tyto studie neprobíhaly klasickými rozhovory, ale pomocí tzv. sebehodnocení. A jak již bylo zmíněno na začátku kapitoly, závislostní chování na internetu nemá ustálené názvosloví ani jednotná kritéria. Proto nemohou být výsledky vědecky uznány.

S rozšiřující se problematikou závislostního chování na internetu začíná vznikat zejména v USA, Koreji a Číně specializovaná centra pro uživatele s tímto závislostním chováním.¹⁸ V dnešní době není reálné si v rámci terapeutické léčby klást za cíl celoživotní abstinenci od používání internetu, neboť se stal nedílnou a každodenní součástí našeho života. Cílem tedy je přerušování užívání problematických aplikací a pokračovat v užívání ve větší míře aplikací,

¹⁷ MITCHELL, A. Stephen a Margaret J. BLACK. *Freud a po Freudovi*. Praha: Triton, 1999. s. 83.

¹⁸ YOUNG, S. Kimberly.: *Cognitive-behavioral therapy with Internet addicts: Treatment outcomes and implications*. *Cyberpsychology & Behavior*, 10, 2007, pp. 671-679.

kteře jsou více potřebné pro běžné fungování (př. emailová pošta nebo vyhledávání informací). Pro psychoterapii se využívají nejčastěji **kognitivně – behaviorální terapie** K. Youngové, při které se nejprve zmapuje struktura dne a praktikuje se její opak. Na základě toho se pacient snaží naplánovat denní aktivity, které nadměrným užíváním internetu přerušil. Následně

se stanoví cíle, kdy terapeut pomáhá pacientovi stanovit si přesný a reálný počet hodin a přesné časy, které bude na internetu trávit. Doporučuje se, aby se vyhnul abstinenčním příznakům,

a zároveň získá požívání internetu pod kontrolu.¹⁹

Externí upozornění pomůže pacientovi připomenout, že jeho čas strávený na internetu vypršel. Pokud se pacientovi nedaří omezit používání problémových aplikací, je třeba se těchto stránek úplně vyhnout. Podle K. Youngové je dobré vést si tzv. upomínkové karty, na které si pacient napíše 5 hlavních problémů, které způsobily nadměrné užívání internetu a 5 hlavních přínosů, které pro něj bude mít jeho omezení.

V konečné fázi se zmapují zanedbávané činnosti, úkolem je obnovit činnosti, které jsou pro pacienta zdrojem příjemných pocitů a které nahradí příjemné pocity spojené s užíváním internetu.

Terapie realitou je program, který se skládá z 10 skupinových sezení, během nichž jsou používány techniky jako teorie kontroly, 5 základních potřeb (jako jsou sounáležitost, moc, svoboda, zábava a potřeba přežití, pacienti při sezení diskutují, který z těchto potřeb jim pomáhá naplnit internet) a celkové chování („chování člověka se skládá ze 4 částí – chování, myšlení, cítění a fyziologické reakce“,²⁰ pokud člověk chce dosáhnout změny, musí nejprve změnit chování a myšlení a poté cítění a fyziologické reakce. V tomto programu se snaží o snížení závislostního chování na internetu a o zvýšení sebevědomí. V neposlední řadě, pokud jsou rodinné vztahy pacienta v důsledku závislostního chování na internetu negativně ovlivněny, doporučuje se i tzv. rodinná terapie, při níž jsou členi rodiny vzděláni o závislostním chování. Sníží se rodinný tlak na pacienta a zaměřuje se na nevyřešené rodinné problémy, které mohli vést ke vzniku tohoto chování. Důležitou roli v životě pacienta hraje podpora rodiny.

Spojení s internetem zabírá stále více prostoru, až dochází k naprosté ztrátě struktury dne. Internet v životě získává dominantní pozici a jako zdroj uspokojení mnoha potřeb potlačuje

¹⁹ YOUNG, S. Kimberly a Cristiano NABUCO de ABREU. *Internet Addiction: A handbook and Guide to Elevation and Treatment*. New York: Hamilton, Castleton, 2010. s. 56.

²⁰ VONDRÁČKOVÁ HOLCNEROVÁ P., J. VACEK a Z. KOŠATECKÁ. *Závislostní chování na internetu a jeho léčba*. Čes. a slov. Psychiat., 105, 2009, No. 6-8, pp. 281–289.

běžné procesy, až nakonec úplně vymizí. I přes počáteční charakter problému a osobností dochází časem ke shodnému procesu a to ke ztrátě kontroly, reálných vztahů, lhaní sobě i jiným.

3.2. Závislost na internetu

První abstinenční příznaky při odloučení od počítače popsal již v roce 1979 britským počítačový odborník Nicholas Rushby ve svém díle *An Introduction to educational computing*. V současné době je informační technologie natolik rozsáhlá, že vstupuje do života téměř každému, jak dětem, tak dospělým. Americký psychiatr Golberg v roce 1995 poprvé použil pojem závislost na internetu a zároveň diagnostikoval kritéria této duševní nemoci, tento text byl ovšem myšlen pouze jako vtip pro pobavení online komunity, název a popis se však vžily. Pro závislostní chování na internetu zatím není ustálená terminologie, pro toto chování se používají odlišné názvy i z důvodu, že dosud nebyla zařazena mezi duševní poruchy.

Závislostní chování na internetu můžeme rozdělit do 5 základních kategorií:

- závislost na virtuální sexualitě;
- závislost na virtuálních vztazích;
- internetové kompulze (hraní online počítačových her či online nakupování);
- přetížení informacemi (nadměrné surfování na internetu, hledání v databázích);
- závislost na PC (nadměrné hraní počítačových her).²¹

Tím, že stále ještě není ustáleno názvosloví pro takovéto jednání, existují rozpory i pro diagnostiku tohoto závislostního chování. Stále je předmětem diskuzí, zda tento jev zařadit k poruchám vyvolaných užíváním návykových látek, či k obsedantně kompulzivním poruchám. Britský psycholog Mark Griffiths řadí závislostní chování na internetu mezi skupinu behaviorálních závislostí, které obsahují 6 hlavních částí závislosti:

- a) určitá aktivita začne být tak důležitá a nepostradatelná, že začne ovládat myšlení, cítění a chování člověka;
 - b) změny nálady spojené s touto aktivitou;
 - c) k dosažení míry uspokojení je nutno stále více dané aktivity;
 - d) odvykací příznaky z důvodu ukončení této aktivity;
 - e) sociální konflikty mezi jedinci se závislostním chováním a ostatními osobami;
 - f) tendence opakovat dřívější vzorce závislostního chování,
- aby bylo možné zhodnotit, zda uživatel internetu projevuje závislostní chování na internetu, byla navržena diagnostická kritéria zmíněná v tabulce 1.

²¹ Young, K. S.: *Internet addiction: A new clinical phenomenon and Its consequences*. American Behavioral Scientist, 48, 2004. pp. 402-415.

Tab. 1 Diagnostická kritéria závislosti na internetu podle K. Young po modifikaci Bearda a Wolfa

Diagnostická kritéria dle K. Young (1998) v modifikaci Bearda a Wolfa (2001) ²²
Závislí musí splňovat všech pět příznaků: (1) Zaujetí internetem (neustálé přemýšlení, co jsem na internetu udělal nebo udělám) (2) používání internetu ve stále delších časových úsecích (3) opakovaný neúspěch při pokusu ukončit nebo omezit používání internetu (4) projevy neklidu nebo podrážděnosti při pokusu ukončit nebo omezit používání internetu (5) překračování původně stanovených časových cílů pro používání internetu Zároveň musí být přítomen alespoň jeden z následujících příznaků: (a) používání internetu má za následek ohrožení nebo riskování ztráty vztahu, zaměstnání nebo příležitosti v kariéře (b) lhaní členům rodiny, terapeutům nebo dalším osobám kvůli zapírání nadměrného používání internetu (c) používání internetu jako formu útěku od problémů nebo snaha internetem zahnat pocity bezmoci, úzkosti, viny a deprese

Zdroj: www.cspsychiatr.cz.

²² Beard, K. W., Wolf, E. M.: *Modification in the proposed diagnostic Criteria for Internet Addiction*. Cyberpsychology & Behavior, 4, 2001, pp. 377-383.

4. Děti a online nebezpečí

Ve chvíli, kdy pomocí internetových sítí vstupujeme do online prostředí, se před námi otvírá tzv. Kyberprostor. World Wide Web je pro dnešní internetovou generaci dětí zdrojem informací, faktů, vzdělávání, komunikačním nástrojem a spousta dalších funkcí.

Koncept dítěte je v jednotlivých vědních odvětvích pojímán různě a pojem dítě mnohdy odlišně definován. Přesto dítě vždy vystupuje jako specifický subjekt, kterému je věnována zvláštní pozornost. Jeho specifčnost spočívá v biologických, fyziologických, psychických, emocionálních odlišnostech a zvlátnostech ve srovnání s dospělým člověkem. Právě s ohledem na výraznou odlišnost od dospělého člověka, která spočívá zejména v nezralosti dítěte, je nutné mu poskytnout zvláštní péči a zvýšenou ochranu a ta je zajišťována a zaručována prostřednictvím práva a jeho institutů. Rozhodným okamžikem, kdy přestává být s fyzickou osobou v právu nakládáno jako s dítětem, tedy se zvláštní péčí a ohledy je dosažení věku osmnácti let, pomineme-li zákonem stanovené výjimky.²³

Zmíním zde ještě stanovení pojmu dítě z pohledu psychologie. Základní psychologická disciplína zaměřená na psychický vývoj člověka vymezuje pojem „dítě“ nejen dle biologických kritérií, ale především se zaměřením na psychiku člověka a její změny. Důraz je kladen hlavně na chování a prožívání jedince.

Psychologie pojímá dítě jako lidskou bytost již od početí, nikoliv od okamžiku porodu a klade důraz i na vnímání a ochranu dítěte v prenatálním období. Konec období života dítěte nevymezuje k přesně dosaženému určitému věku, jak je tomu v jiných vědních disciplínách. Psychologie využívá poznatků psychologie dítěte, které dosahuje psychické dospělosti poté, kdy naplní určitá psychická kritéria, například samostatnost, sebekontrola, zodpovědnost, spolehlivost, emocionální rovnováha, autentičnost, vysoká úroveň partnerských vztahů.²⁴

V mnoha případech děti svou znalostí internetu a vůbec informačních technologií předčí jak své rodiče, tak učitele. Stává se tak, že dospělí nemají přehled o tom, co přesně děti na Internetu dělají a kolik času na něm stráví. Snadný přístup k necenzurovaným informacím tak patří k významným hrozbám, které ohrožují bezpečí dětí.

²³ Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

²⁴ LANGMAJER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2006. s. 14.

Kyberšikana

Šikanou obecně se rozumí jakékoli chování, jehož záměrem je opakovaně ubližovat, ohrožovat nebo zastrašovat jiného člověka, případně skupinu lidí. Zahrnuje jak fyzický útok v podobě bití, poškozování věcí, tak i útok ve formě vydírání, nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování.

Kyberšikana je specifický druh šikany, který za účelem ublížení, či zesměšnění jiné osoby využívá internet, mobilní telefony, chytré telefony a jiné moderní informační technologie.²⁵

Kyberšikana se projevuje různými způsoby obtěžování obětí, může jít o zasílání výhrůžných emailů, textových zpráv, obtěžováním prostřednictvím chatu, sociálních sítí nebo telefonáty. Další možností kyberšikany je i tvorba webových stránek, které rozmanitými způsoby obětí uráží a zesměšňují. Jsou známy případy, kdy pachatelé získají hesla a identifikační údaje obětí a jejím jménem zasílají ostatním obtěžující a nevhodné zprávy, emaily, fotky nebo videa. Není výjimečné, pokud dětská oběť kyberšikany obdrží zprávy se sexuální tematikou nebo s výhrůžkami. Celosvětová organizace StopCyberbullying.org²⁶ (USA), která se zabývá internetovou bezpečností, rozlišuje zda kyberšikanu provádějí děti a mladiství nebo dospělý člověk. Podle rozdělení v USA, pokud jsou pachatelé děti nebo mladiství, stále se jedná o kyberšikanu, pokud je pachatelem dospělý člověk, spadá čin již do jiné kategorie, jako je například Stalking či Kyberstalking nebo sexuální obtěžování. V České Republice žádné takové rozdělení neexistuje.²⁷

Děti a mladiství často nepoznají, že to co se právě odehrává mezi ním a cizí osobou na druhém konci je právě považováno za šikanu. Cítí se osaměle a zranitelně a právě v těchto situacích

se mohou stát obětí kyberšikany nebo jejích obměn.

Kybergrooming

Název této trestné činnosti vychází z anglického „grooming“ v překladu znamená krášlení nebo také vábení. Kybergrooming je proces probíhající online, při kterém se pachatel snaží získat důvěru dítěte a postupně je přimět aby se s ním účastnilo různých sexuálních aktivit. Groomer dítě často připravuje na společné setkání v reálném čase na reálném místě, a tato setkání většinou končí sexuálním zneužitím dítěte. Pachatelé dokáží v dětech

²⁵ DOČEKAL, Daniel a Lenka ECKERTOVÁ, *Bezpečnost dětí na Internetu: Rádce zodpovědného rodiče*. Praha: Computer Press, 2013. s. 64.

²⁶ KRČMÁŘOVÁ, Barbora et al. *Děti a online rizika*, Praha: Linka bezpečí, 2012. s. 91.

²⁷ HULANOVÁ, Lenka. *Internetová kriminalita páchaná na dětech*. Praha: Triton, 2012.

či mladistvých pocit sounáležitosti a pochopení s jasným záměrem, a to připoutat si citově oběť a pak ji zneužít. Mnoho groomerů využívá taktiku „udeř a unikni“, kdy jejich cílem není hned získat naprostou kontrolou nad obětí, ale zjistit u ní během chvíle své možnosti a v případě možnosti prozrazení okamžitě uniknout.²⁸

Kopecký uvádí, že v procesu manipulace lze vysledovat několik navazujících etap, které groomer využívá k účinnému manipulování s dítětem:

- a) *vzbuzení důvěry a snaha izolovat oběť*, to probíhá například tak, že se groomer staví v komunikaci do pozice osoby, která oběti rozumí, která má pokud možno stejné problémy a pomůže je dítěti vyřešit. Manipulátor se snaží získat ve vztahu k oběti pozici dobrého kamaráda. Řeší s dětmi citlivá témata, jako jsou vztahy v rodině, slabé stránky dítěte jako je vzhled nebo obezita. Následně se pak oběť pokouší izolovat od okolí formou citového nátlaku například „...rodiče ti nerozumí, já ano, mně se můžeš svěřit se svými problémy...“, „...neříkej to mamince, ona by tě pak nenáviděla...“ nebo „Neříkej to ostatním dětem, žárlily by...“. V této etapě groomingu pachatel většinou získá email, telefonní číslo, adresu domova nebo školy. Velmi závažná situace nastává, pokud groomer získá skutečnou fotku dítěte, jejím prostřednictvím může pachatel dítě vydírat;
- b) *podplácení dárky či různými službami, budování kamarádského vztahu*, v této etapě posiluje groomer svůj vztah s obětí pomocí různých dárek (peníze, oblečení, mobilní telefon), které dítěti dává bez konkrétní příčiny. Jejich předání se pak koná pod záminkou osobního setkání. Pachatelé někdy využívají fiktivních soutěží, kdy dětem oznamují, že mají velké štěstí a vyhrály něco skutečně skvělého a výhru si, ale musí vyzvednout na daném místě;
- c) *vyvolání emoční závislosti na osobě útočníka*, groomer zná všechny tajemství a těžkosti dítěte a to mu dává prostor pro další manipulaci. Děti pak často lžou rodičům o tom, s kým a kde tráví svůj volný čas. Nesvěřují se rodičům se svými problémy, svěřují se groomerovi, který se stává důvěrníkem a nejbližším přítelem. Pokud se oběť v této etapě pokusí vymanit, pachatel ho může vydírat informacemi a materiály, které doposud nasbíral;
- d) *osobní setkání*, pokud dosud nedošlo k osobnímu kontaktu groomera a oběti v emoční či jiné fázi, pravděpodobně se o osobní kontakt pokusí. Ten může být realizován formou procházky v parku, návštěvou kina, zoo nebo klubu či diskotéky.

²⁸ KRČMÁŘOVÁ, Barbora et al. *Děti a online rizika*, Praha: Linka bezpečí, 2012. s. 93.

Pokud pachatel vystupoval pod jinou identitou, může dojít k poměrně rychlému útoku;

- e) *sexuální obtěžování a zneužití dítěte*, jde o poslední fázi, kdy groomer získal, o co usiloval;

Kybergroomer je velmi trpělivý a s dítětem komunikuje i několik měsíců až let, než se odhodlá k sjednání osobní schůzky. Také velmi usiluje o rozvíjení kamarádského vztahu s dítětem

a bude se snažit tento vztah udržovat jako něco exkluzivního, co mají pouze mezi sebou a nikomu se o tomto vztahu nemohou svěřovat. Také do diskuzí často vkládá sexuální témata, chce po dítěti jeho nahou fotku nebo ho vidět prostřednictvím webkamery.

Kyberstalking

Pojem Stalking v překladu do češtiny znamená lov nebo lovit se vyznačuje opakovaným, dlouhodobým, systematickým a stupňovaným obtěžováním. S využitím ICT technologií mluvíme o Kyberstalkingu, kdy je oběť obtěžována prostřednictvím textových zpráv, emaily, IM zprávami (instant messages, např. ICQ, Skype), chatu, sociálních sítí nebo telefonáty.²⁹ Toto chování je často provázáno agresivní tematikou. Kyberstalking je využívání internetu a jiných elektronických prostředků k pronásledování určité osoby. Tento termín je snadno zaměnitelný s online obtěžováním či zneužíváním, to se ovšem stane Kyberstalkingem, pokud online zneužívání či obtěžování začne probíhat opakovaně, systematicky a začne vzbuzovat v oběti pocit strachu. Kyberstalker většinou nepředstavuje přímou hrozbu fyzického násilí, shromažďuje si informace o své oběti, sleduje její online aktivity a následně ji různými způsoby zastrašuje. Anonymita internetového prostředí dává pachateli velký prostor pro pronásledování své oběti.

I přesto, že zde není přímé nebezpečí fyzického násilí, nelze říci, že by byl Kyberstalking méně nebezpečný než jiné hrozby na internetu. Generace dětí dnešního internetového věku, kdy není výjimkou, že děti mladšího školního věku běžně užívají sociálních sítí, kde veřejně poskytují informace o své osobě, často i celé rodině je hrozba Kyberstalkingu alarmující protože je tak snadný.

Kyberstalking je chování jedince, skupiny nebo organizace. Obtěžování je myšleno ve smyslu způsobování oběti emoční stres. Takové chování může zahrnovat hrozby, falešná i jiná obvinění, poškození dat, krádež identity, odcizení dat, monitorování počítače oběti a jakoukoli

²⁹ KOPECKÝ, Kamil. Stalking a Kyberstalking – nebezpečné pronásledování. Omlomouc, 2010.

formu agrese.³⁰

Kyberstalkeri používají k výběru své oběti promyšlené postupy, kdy si vybírají, koho a kdy napadnou a začnou pronásledovat. Své oběti si vyhledávají v chatovacích místnostech, diskuzních fórech, prostřednictvím emailů (spamováním, tzn. mnohonásobným zasíláním nevyžádané pošty) nebo obtěžováním v online rozhovorech. Mezi aktivity Kyberstalkera patří i Flaming, což je úmyslné umístování provokujících či urážlivých vzkazů nebo informací na internet s úmyslem někoho vyprovokovat k hádce.

Pro Kyberstalkera se charakteristická vytrvalost a systematickosti, často také mění svou identitu v závislosti na typu oběti. Znalost internetu a vůbec moderních informačních technologií

je často natolik pokročilá, že běžný uživatel nemá šanci vlastními silami odstranit Kyberstalkera ze svého online prostředí.

Stalking a Kyberstalking neboli nebezpečné pronásledování bylo do trestního zákoníku zaneseno od roku 2010 jako § 354 trestního zákoníku.

Tab. 2 Plné znění §354 Trestního zákoníku

§354 Nebezpečné pronásledování
(1) Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmu jemu nebo jeho osobám blízkým, b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje, c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje, d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu, a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti. (2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři roky bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 a) vůči dítěti nebo těhotné ženě, b) se zbraní, nebo c) nejméně se dvěma osobami.

Zdroj: <http://www.trestnizakonik.cz/>.

I přesto prokázat, že jste obětí Kyberstalkingu není zcela jednoduché. Aby mohla policie obvinít ze stalkingu musí, být dodrženy zejména všechny tři podmínky:

- musí být jednoznačné, že pronásledovatel tak činí proti vůli své oběti;

³⁰ VELIČOVÁ HULANOVÁ, Lenka. Kybergrooming a Kyberstalking. Praha: Linka bezpečí, 2012. s. 99.

- pronásledování musí být intenzivní;
- pronásledování musí být dlouhodobé (minimálně 4 – 6 týdnů).³¹

Abychom mohli určit, zda se vůbec jedná o Kyberstalking je potřeba alespoň přibližně vymezit, jakým způsobem může probíhat, protože neexistuje jasně daná definice tohoto trestného činu. Ellison dělí Kyberstalking na přímý a nepřímý, pod přímým označuje využívání internetu či mobilních telefonů k zasílání nevyžádaných obtěžujících emailů či zpráv s nenávistným, nemravným nebo zastrašujícím obsahem adresovaných přímo oběti. Nepřímý pak rozumí využívání internetu, jehož prostřednictvím rozšiřuje nepravdivé, nenávistné zprávy, či vyhrožuje oběti a to prostřednictvím webových stránek, diskuzních fór, sociálních sítí apod. Kyberstalkeři mohou do jisté míry mít pocit, že to, co dělají, je jistou formou virtuální hry. Tím, že nemluví s obětí z očí do očí, se jejich jednání může měnit, dovolí si více než v normálním běžném hovoru.

Při obraně proti Kyberstalkingu je nutné dodržet několik doporučených postupů. V první řadě je nutné, aby oběť pronásledovateli oznámila, že si nepřeje být kontaktována z jeho strany a další kontakt zcela přerušila. Dále je nutné informovat o situaci své okolí a blízké osoby. Pokusit se vyhnout jakémukoli kontaktu s pachatelem, to znamená nereagovat na jeho zprávy, ale také je nečíst. V některých případech je nutné změnit telefonní číslo, emailovou adresu, ale i přístupová hesla a čísla účtů. Důležité je také shromažďovat důkazy o probíhajícím trestném činu, aby oběť mohla podniknout další kroky jako nahlášení pronásledování policii.³²

Sexting

Pojem Sexting je složeninou slov *sex* a *texting*.³³ Označuje se zasíláním či sdílením vlastních odhalených fotografií, videozáznamů s erotickým a sexuálním podtextem a to prostřednictvím moderních komunikačních technologií. Tyto materiály pořizují samy děti, a buďto je umístí na sociální síť nebo je přímo odešlou mobilním telefonem, emailem, přímo konkrétní osobě. Sexting probíhá nejčastěji mezi vrstevníky. Není vzácností, že jsou fotografie zasílány i neznámým lidem prostřednictvím chatu nebo seznamky za úplatu.

V roce 2011 probíhal v České Republice rozsáhlý výzkum projektu E- bezpečí zaměřený

³¹ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.

³² HULANOVÁ, Lenka. *Internetová kriminalita páchaná na dětech*. Praha: Triton, 2012.

³³ DOČEKAL, Daniel a Lenka ECKERTOVÁ, *Bezpečnost dětí na Internetu: Rádce zodpovědného rodiče*. Praha: Computer Press, 2013. s.68.

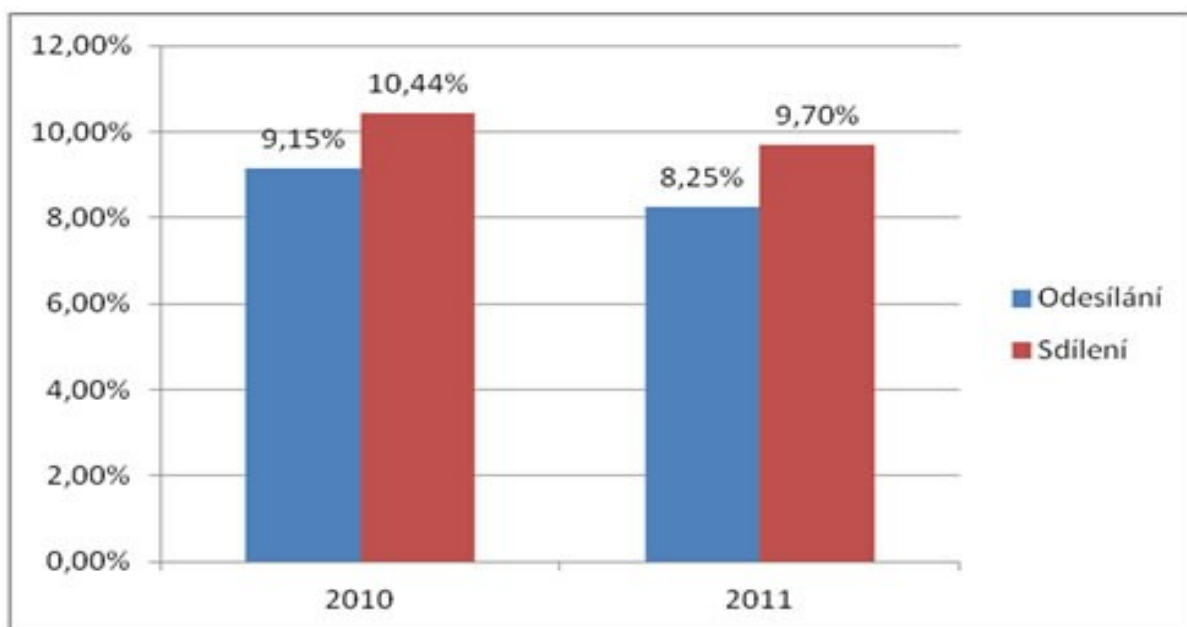
na rizikové jevy spojené s užíváním internetu a mobilních technologií, který získal informace od více než 11 000 respondentů.³⁴

Výzkum sledoval dvě základní formy šíření sextingu:

- a) umístění sexuálně laděného materiálu na internet (do profilu sociální sítě nebo do databáze digitálního uložště fotografií např. www.rajce.idnes.net);
- b) přímé odeslání vlastního sexuálního materiálu jiným osobám (příteli, přítelkyni, kamarádovi, partnerovi atd.).

Zatímco sdílení sexuálních materiálů mladistvých či nezletilých prostřednictvím sociálních sítí a vůbec internetu je zpravidla realizováno bez vnějších vlivů (manipulace), přímému odeslání může předcházet propracovaná manipulace.³⁵

Vývoj sextingu u populace dětí v ČR za období 2010 – 2011 Graf 1

Zdroj: www.e-bezpeci.cz.

Sexuálně laděné materiály sdílí s okolím častěji děti starší 15 let (66,99%), a to dvakrát více než děti mladší 15 let (33,01%). Celých 81,73% respondentů sdílelo své intimní materiály prostřednictvím sociální sítě Facebook.³⁶

³⁴ KOPECKÝ, Kamil. *Výzkum E-Bezpečí 2012 – fakta o sextingu u českých dětí*. Portál E-Bezpečí: Olomouc, 2011. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/veda-a-vyzkum/418-sexting2012>

³⁵ DOČEKAL, Daniel a Lenka ECKERTOVÁ. *Bezpečnost dětí na internetu*. Praha: Computer Press, 2013. s. 69.

³⁶ Kopecký, K. *Výzkum E-Bezpečí 2012 – fakta o sextingu u českých dětí*. Portál E-Bezpečí: Olomouc, 2011. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/veda-a-vyzkum/418-sexting2012>.

5. Bezpečné chování na internetu

Zaváděním pravidel na Internetu je stále ještě neustálenou oblastí. V médiích často hovoří v souvislosti s pravidly v online prostoru o nemístné regulaci, omezování svobody slova či zasahování do osobních práv, o cenzuře. Internetová pravidla jsou jasná tam, kde je jejich účinek předvídatelný, např. zveřejním-li přístupové údaje ke svému bankovnímu účtu z nějakého neuváženého důvodu, dá se očekávat, že se někdo o můj účet začne zajímat. Sporné to však začíná být ve chvíli, kdy rodič bude číst soukromé zprávy, emaily či jiné formy online korespondence svého dítěte bez jeho svolení. Nebo když děti/mladiství začnou veřejně ukazovat své lechtivé fotografie, protože to vlastně nikdo nezakázal.

Na Internetu lze najít různá doporučení a návody jak se správně chovat na v online prostředí.

Nejzákladnější doporučení

- Nedávat nikomu adresu ani telefonní číslo.
- Neposílat nikomu, koho neznáte svou fotografii a už vůbec ne intimní.
- Nesdělovat nikomu, ani nejbližším přátelům přístupová hesla k emailu ani jinam.
- Nikdy neodpovídat na neslušné, hrubé nebo vulgární emaily, zprávy či vzkazy.
- Nesjednávat si s nikým schůzku na Internetu aniž byste to sdělili někomu blízkému.
- Pokud narazíte na obrázek, video nebo e-mail, který vás šokuje, opusťte webovou stránku.
- Neotvírejte přílohu zprávy, která přišla z neznámé adresy.
- Nevěřte každé informaci, kterou na Internetu získáte.
- Když se s někým nechcete bavit, nebavte se.³⁷

V souvislosti s bezpečným chováním na internetu se setkáváme i s pojmem *Netiketa* (spojení slova Net a Etiketa). Jde o pravidla slušného chování, které by měli uživatelé Internetu dodržovat. Zásadním je uvědomit si, že při komunikaci přes Internet nejednáme s počítačem, ale s dalším uživatelem a že to, co napíšete prostřednictvím počítače, bychom možná ni z očí

³⁷ DOČEKAL, Daniel a Lenka ECKERTOVÁ, *Bezpečnost dětí na Internetu: Rádce zodpovědného rodiče*. Praha: Computer Press, 2013. s. 105.

do očí nikdy neřekli. Další zásadou platí, že to, co je nevhodné v reálném životě, je samozřejmě nevhodné i na Internetu. Pokud si dítě píše s někým jiné národnosti, je vhodné ho upozornit, aby si taktně zjistilo, s kým mluví. Jelikož je v dnešní době možné konverzovat s kýmkoliv

na světě, je důležité, aby o delikátních tématech jako je politika, náboženství, intimní záležitosti mluvily s opatrností. Důležité je respektovat soukromí jiných. Pokud vám omylem přišla zpráva, která vám nepatří, je vhodné ji smazat a odesílatele taktně upozornit na chybu. Pravidel slušného chování lze na Internetu najít velké množství, srovnatelné s pravidly slušného chování v reálném životě, důležité je zapamatovat si ty nejzákladnější již zmíněné aby se uživatel snadno nedostal do nepříjemných a trapných situací.

Nejhorší možná situace může nastat, pokud má dítě či mladiství vysokou počítačovou gramotnost, ale nezná rizika, která z aktivit na internetu plynou. O rizicích buď neví, neuvědomuje si je, nebo je vidět nechce, ale důsledek je vždy stejný. Konstruktivní přístup k vysvětlení hrozeb bývá užitečnější než zastrašování, které se může zdát jako vhodná forma jak dítěti vštípit, že internet není bezpečné místo. Naopak se může stát, že dítě začne svou aktivitu na internetu tajit a pokud se dostane do problému, neřekne si o pomoc.

V roce 2010 proběhl rozsáhlý průzkum navržený a uskutečněný podle přesných standardů, daných EU Kids Online sítí. Šetření bylo financováno programem Evropské komise "Bezpečnější Internet" (Safer Internet Programme)³⁸, který sloužil k rozšíření znalostí potřebných pro všechny metody a postupy, které se týkají internetové bezpečnosti. Šetření se zúčastnil nahodilý vzorek 25,142 dětí ve věku 9 – 16 let z 25 evropských zemí a koordinátorem byl London School of Economics and Political Science (LSE). V České republice byl projekt realizován pod vedením doc. PhDr. Davida Šmahela, Ph.D. na Institutu výzkumu dětí, mládeže a rodiny na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity.

Výsledky průzkumu řadí Českou Republiku na čtvrté místo ze všech zemí, kde jsou děti a dospívající nejvíce vystaveni riziku sledování pornografie na internetu. Zatímco v ČR 29 % mladých uživatelů internetu mělo tuto zkušenost, v Německu, kde děti a dospívající nejméně sledují sexuálně explicitní materiály, tuto zkušenost vykazovalo pouze 5 % z nich.

Děti v ČR se na internetu seznamují přibližně dvakrát častěji než je celkový průměr dětí všech zkoumaných zemí, což ČR řadí spolu s Estonskem, Litvou a Švédskem na přední příčky pomyslného žebříčku.

³⁸EU Kids Online. School of Economics and Political Science. Safer Internet Programme.[online]. 2010.

Dostupné z:

<http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/ParticipatingCountries/NationalWebPages/Czech.aspx>.

9 % českých dětí poslalo nebo umístilo na internetu zprávu se sexuálním obsahem a kolem 13 % dětí stejně zaměřenou zprávu na internetu vidělo nebo ji online obdrželo. V porovnání s ostatními evropskými státy děti v ČR jsou v obou aktivitách na prvních místech těchto pomyslných žebříčků spolu s Rumunskem, Estonskem, Francií a Norskem.

Co se týče digitální vzdělanosti, jsou české děti a dospívající nadprůměrně vzdělaní v rámci Evropy. V pomyslném žebříčku jsme se umístili na pátém místě za Finskem, Slovinskem, Holandskem a Estonskem.

72 % českých dětí má profil v sociálních sítích (Facebook, MySpace, lide.cz atp.), to řadí Českou Republiku na páté místo v Evropě.

České děti jsou tedy nadprůměrnými uživateli internetu z hlediska frekvence i znalostí, což je vystavuje vyššímu riziku, ale současně lze říci, že více těží z pozitivních možností, které jim internet přináší.³⁹

Obr.9. Oficiální logo EU Kids Online

Zdroj: www.eukidsonline.net

„Kdo spolehlivost výsledků vědy odbývá mávnutím ruky, ten buď neví, co říká, nebo vědomě neříká pravdu.“⁴⁰

³⁹ EU Kids Online. School of Economics and Political Science. Safer Internet Programme.[online]. 2010. Dostupné z: <http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/Home.aspx>.

⁴⁰ SPRITZER, Manfred. *Digitální demence*, Brno: Host, str. 15.

B. Praktická část

6. Výzkumné šetření

Praktická část bakalářské práce byla stanovena formou dotazníkového šetření u žáků 8. a 9. tříd na základních školách v Ústeckém kraji, okres Teplice a Středočeském kraji, okres Rakovník. Průzkumu se v každém okrese zúčastnily dvě základní školy.

Cíl dotazníkového šetření

Tématem mého šetření je „Závislostní chování na Internetu“ mezi dětmi ve věku od 13 do 15 let, který odpovídá žákům 8. a 9. tříd základní školy. Cílem šetření je zjištění prevalence závislostního chování na Internetu, srovnání vybraných okresů z hlediska prevalence a popis souvislostí závislostního chování se změnami v komunikaci mezi vrstevníky a jaký mají celkový dopad na životní styl respondentů.

Stanovení otázek šetření

1. Jaká je prevalence závislostního chování u žáku 8. a 9. tříd ZŠ ve vybraných okresech?
2. Upřednostňují dotazovaní respondenti internetovou komunikaci?
3. Ovlivňuje čas strávený na internetu tvé školní a mimoškolní aktivity?

Metody sběru dat

Praktická část má charakter dotazníkového šetření. Na sběr dat jsem zvolila již sestavený dotazník IAT (Internet Addiction Test) od Kimberly Young. Jde o první ověřený nástroj k posouzení závislostního chování na internetu.⁴¹ Sestaven byl roku 1998 na základě kritérií DSM – IV – TR Americké Psychiatrické Asociace.

⁴¹ WIDYANTO, L & MCMURREN, M.. (2004). *The psychometric properties of the Internet addiction test*. CyberPsychology & Behavior, 7(4):445-453

Sběr dat formou dotazníkového šetření jsem zvolila z důvodů získání informací od více žáků a kvůli jednoduchému systému odpovídání respondentů. Dotazník se skládá z 20 otázek. Na úvodní stránce jsou popsány informace, které vysvětlují, k čemu dotazník slouží, co zjišťuje a jak jej vyplnit. Je zde zdůrazněna anonymita žáků.

Metody výběru a charakteristika souboru šetření

Základní soubor tvořili žáci 8. a 9. ročníků čtyř základních škol v Ústeckém kraji okres Teplice a Středočeském kraji okres Rakovník. Zvolení konkrétního souboru proběhla metodou prostého stratifikovaného výběru, kdy byly dotazníky rozdány do konkrétních škol. Dotazníky mi bylo povoleno předat pouze zástupci ředitele školy, který po prostudování dotazníku předal materiály k respondentům.

Rozdáno bylo celkem 310 dotazníků, navraceno jich bylo 217. Z toho vyplývá, že návratnost byla 70%, 9 dotazníků jsem musela vyřadit pro jejich neúplnost, nebo z důvodů zaškrtnutí více variant.

Konečný počet pro zpracování průzkumu je 208 dotazníků.

6.1 Průběh dotazníkového šetření

Prvním krokem výzkumného šetření bylo zkontaktování prostřednictvím emailů ředitel 3 základních škol v okrese Rakovníku, v němž byl popsán účel dotazníku. V dalším kroku jsem formu emailové komunikace zamítla a zvolila metodu telefonického kontaktu a rozšířila oblast o základní školy okresu Teplice. Tato zvolená metoda byla úspěšnější, bylo schváleno předání dotazníků do 4 základních škol z 6 kontaktovaných (dvě z Ústeckého kraje a dvě ze Středočeského kraje). Ve všech případech byly dotazníky předány s informacemi týkající se jejich vyplňování dotazníku zástupcům ředitele školy, kteří po prostudování dali dotazníky k dispozici respondentům na hodinách k tomu vyhrazených. V úvodních informacích dotazníku bylo zdůrazněno, že tento výzkum je naprosto anonymní a dobrovolný. Čas stanovený k vyplnění dotazníků byl zcela individuální. Dotazník je uveden v Příloze č. 1

Metody analýzy dat

Analýza byla zpracována pomocí programu MS Excel.

Výsledky dotazníkového šetření

Dotazník vyplnilo celkem 208 žáků, z hlediska lokality – 91 žáků ze základních škol v Ústeckém kraji, okres Teplice a 117 žáků ze základních škol ve Středočeském kraji okres Rakovník. Vzhledem k tomu, že jsem šetření uskutečnila v 8. a 9. třídách, byl věk žáků v rozmezí 13 – 15 let.

Tab. 3 Počet respondentů dle krajů, počet tříd

	Počet respondentů	Počet tříd
Ústecký kraj, okres Teplice	117	2
Středočeský kraj, okres Rakovník	91	2
Celkem	208	4

Zdroj: vlastní úprava 2015.

Otázka šetření č. 1:

Jaká je prevalence závislostního chování u žáku 8. a 9. tříd ZŠ ve vybraných okresech?

Tato otázka se vztahuje k celkovému výsledku hodnocených dotazníků. Žáci měli možnost zaškrtnout jednu z následujících odpovědí: „nikdy se mi to nestalo“, „zřídka“, „příležitostně“, „pravidelně“, „téměř vždy“ a „vždy“. Pokud respondent označil odpověď „nikdy“ bylo mu započítáno 0 bodů, naopak označení odpovědi „vždy“ bylo vyhodnoceno 5 body.

Po bodovém ohodnocení všech 20 otázek se respondent zařadil podle získaného skóre do jedné z kategorií:

- a) průměrný uživatel internetu;
- b) mírná závislost na internetu;
- c) střední závislost na internetu;
- d) těžká závislost na internetu.

Bodové hodnocení

Čím vyšší bylo celkové bodové ohodnocení, tím se respondent zařadil do skupiny vyšší mírou závislostního chování.

Tab. 4 Bodové ohodnocení závislostního chování na internetu

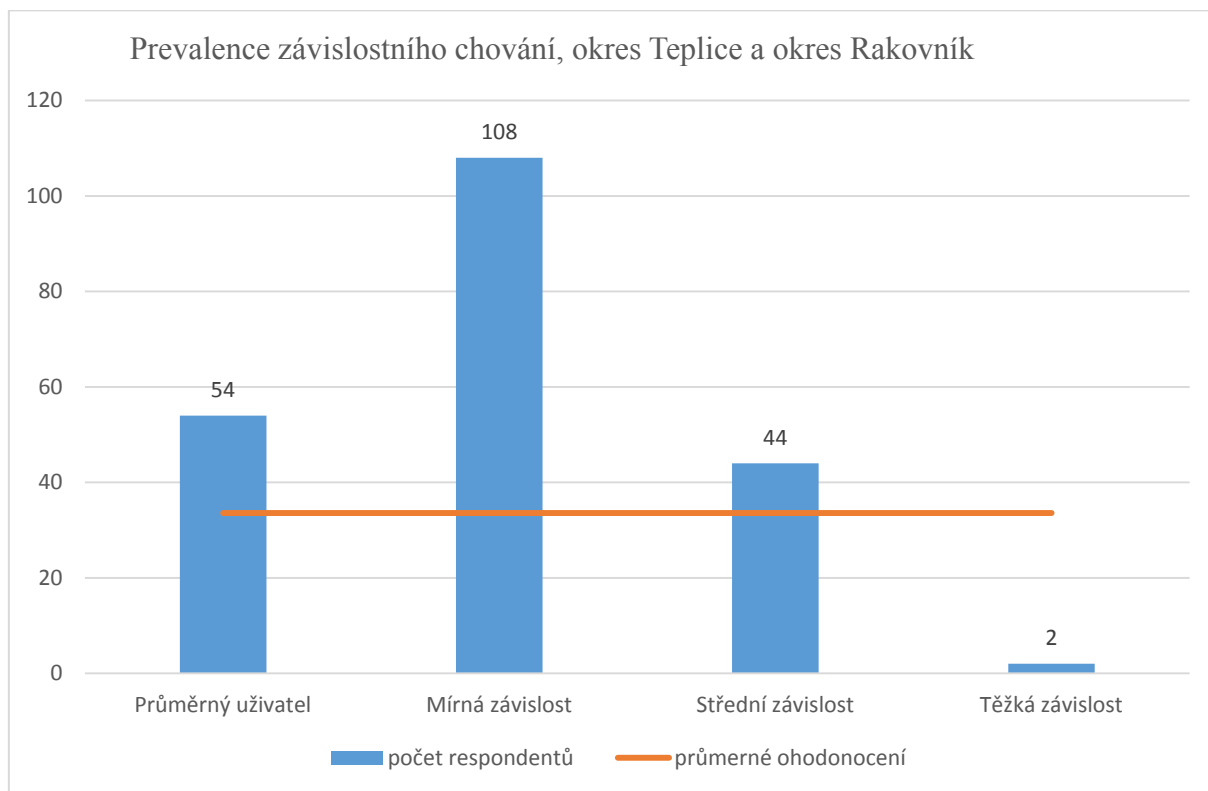
Závislost	Bodové ohodnocení
Průměrný uživatel	0 – 30 bodů
Mírně závislý uživatel	31 – 49 bodů
Středně závislý uživatel	50 – 79 bodů
Těžce závislý uživatel	80 – 100 bodů

Zdroj: vlastní úprava 2015.

- **Mírná závislost na internetu** – respondent je nadprůměrný uživatel internetu, který ojediněle zažívá stavy závislostního chování. Své užívání internetu má pod kontrolou.
- **Střední závislost na internetu** – respondent zažívá pravidelné stavy závislostního chování na internetu. Respondent by se měl zamyslet nad dopady na jeho život.
- **Těžká závislost na internetu** – nadměrné užívání internetu, které respondentovi způsobuje závažné problémy v životě. Respondent by měl zhodnotit další užívání a začít řešit problémy se závislostním chováním na internetu.

Z grafu 1 vyplývá, že z celkového počtu 208 respondentů trpí mírnou závislostí na internetu 52% respondentů, střední závislostí na internetu 21% respondentů, těžkou závislostí na internetu 1% respondentů a 26% respondentů netrpí závislostí na internetu.

Graf 1 Prevalence závislostního chování, okres Teplice a okres Rakovník

Zdroj: vlastní úprava 2015.

Z grafu 2 zjistíme, které otázky byly respondenty ohodnoceny nadprůměrně.

Jde zejména o otázky č. 1, 6, 13 a 15.

Otázka č. 1 Jak často zjišťuješ, že jsi zůstal/zůstala online déle, než jsi zamýšlel/zamýšlela?

Z celkového počtu respondentů odpovědělo na tuto otázku „vždy“ 12% respondentů.

Otázka č. 6 Jak často si nejprve zkontroluješ příchozí zprávy nebo emaily předtím, než jdeš dělat, co potřebuješ?

Z celkového počtu respondentů odpovědělo na tuto otázku „vždy“ 23% respondentů.

Otázka č. 13 Chodíš pozdě spát kvůli internetu?

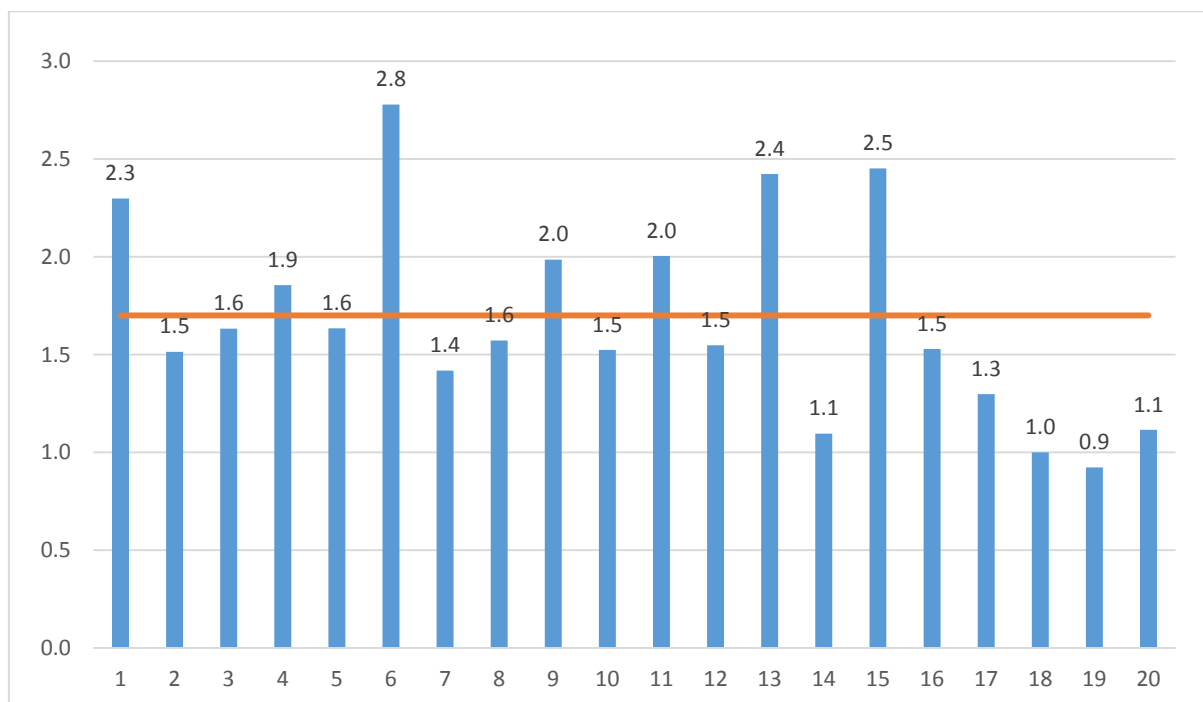
Z celkového počtu respondentů odpovědělo na tuto otázku „vždy“ 21% respondentů.

Otázka č. 15 Přistihneš se někdy, jak si sám/sama pro sebe říkáš „...ještě pár minut a končím?“, když jsi na internetu?

Z celkového počtu respondentů odpovědělo na tuto otázku „vždy“ 21% respondentů.

Z celkových výsledků šetření vyplývá, že děti mají tendenci nejprve si překontrolovat, zda je někdo nekontaktoval a až poté jdou pokračovat ve své další činnosti. Zároveň mohou mít problém z určením, popřípadě omezením času stráveného na internetu.

Graf 2 Průměrné hodnocení jednotlivých otázek

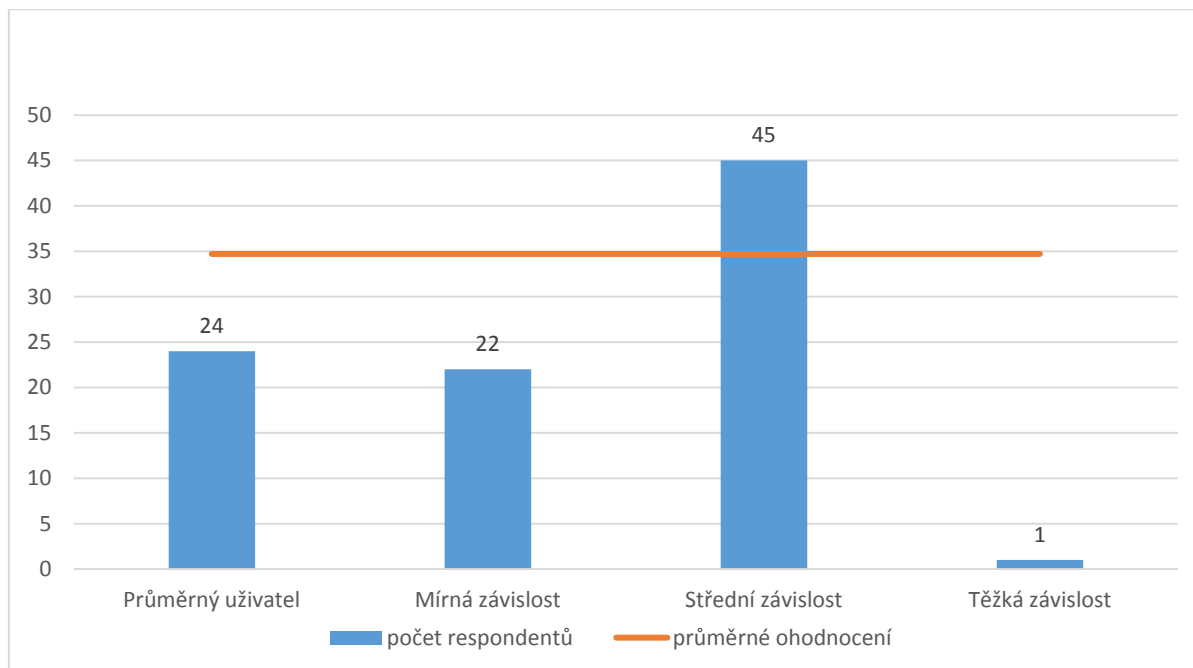

Zdroj: vlastní úprava 2015.

Ve Středočeském kraji, okresu Rakovník byly předloženy dotazníky žákům 8. a 9. tříd dvou základních škol. Celkový počet žáků respondentů bylo 91.

Z grafu 3 vyplývá, že 24% respondentů vykazuje známky mírné závislosti na internetu, 49% respondentů vykazuje známky střední závislosti na internetu a 1% má známky těžké závislosti na internetu. 26% respondentů se jeví jako průměrní uživatelé internetu bez známek závislostního chování.

Graf 3 Prevalence závislostního chování na internetu, Středočeský kraj, okres Rakovník

Zdroj: vlastní úprava 2015.

Z grafu číslo 4 lze opět vyhodnotit, které otázky dotazníku byly nejčastěji hodnoceny nejvyšším bodovým ohodnocením. Jde o otázky číslo 1, 6, 13, 15.

Otázka č. 1 Jak často zjišťuješ, že jsi zůstal/zůstala online déle, než jsi zamýšlel/zamýšlela?

Z celkového počtu respondentů odpovědělo na tuto otázku „vždy“ 15% respondentů.

Otázka č. 6 Jak často si nejprve zkontroluješ příchozí zprávy nebo emaily předtím, než jdeš dělat, co potřebuješ?

Z celkového počtu respondentů odpovědělo na tuto otázku „vždy“ 27% respondentů.

Otázka č. 13 Chodíš pozdě spát kvůli internetu?

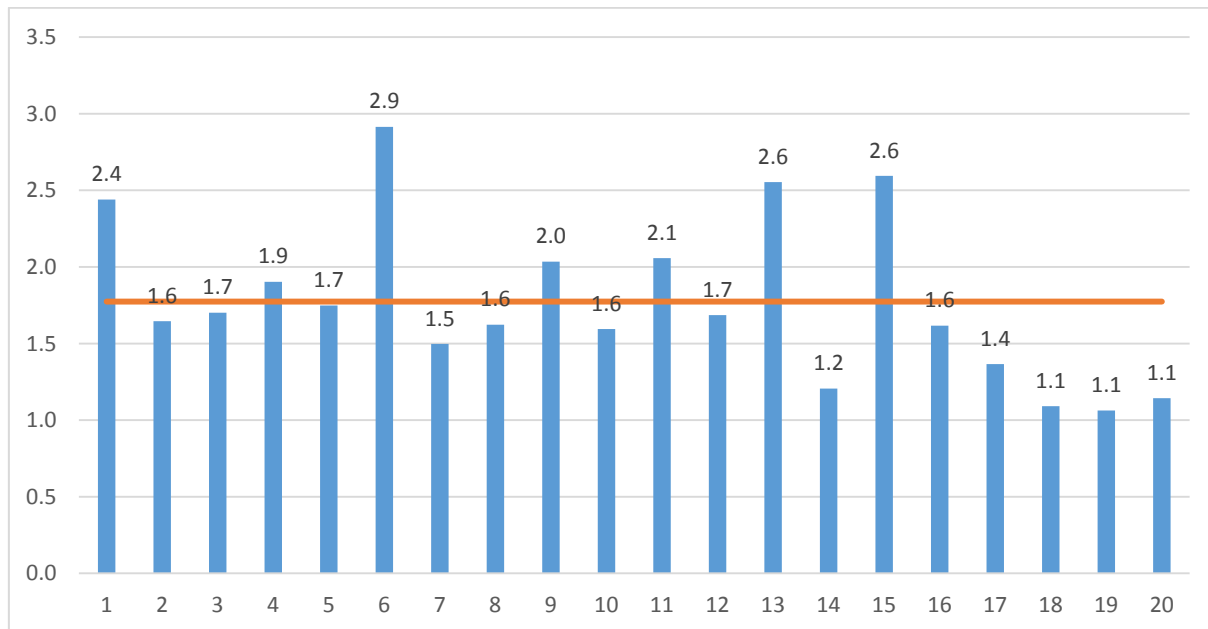
Z celkového počtu respondentů odpovědělo na tuto otázku „vždy“ 21% respondentů.

Otázka č. 15 Přistihneš se někdy, jak si sám/sama pro sebe říkáš „...ještě pár minut a končím?“, když jsi na internetu?

Z celkového počtu respondentů odpovědělo na tuto otázku „vždy“ 22% respondentů.

Nejvyšší ohodnocení získaly otázky týkající se kontroly elektronické korespondence a následně otázky týkající se času stráveného na internetu.

Graf 4 Průměrné hodnocení jednotlivých otázek pro Středočeský kraj, okres Rakovník

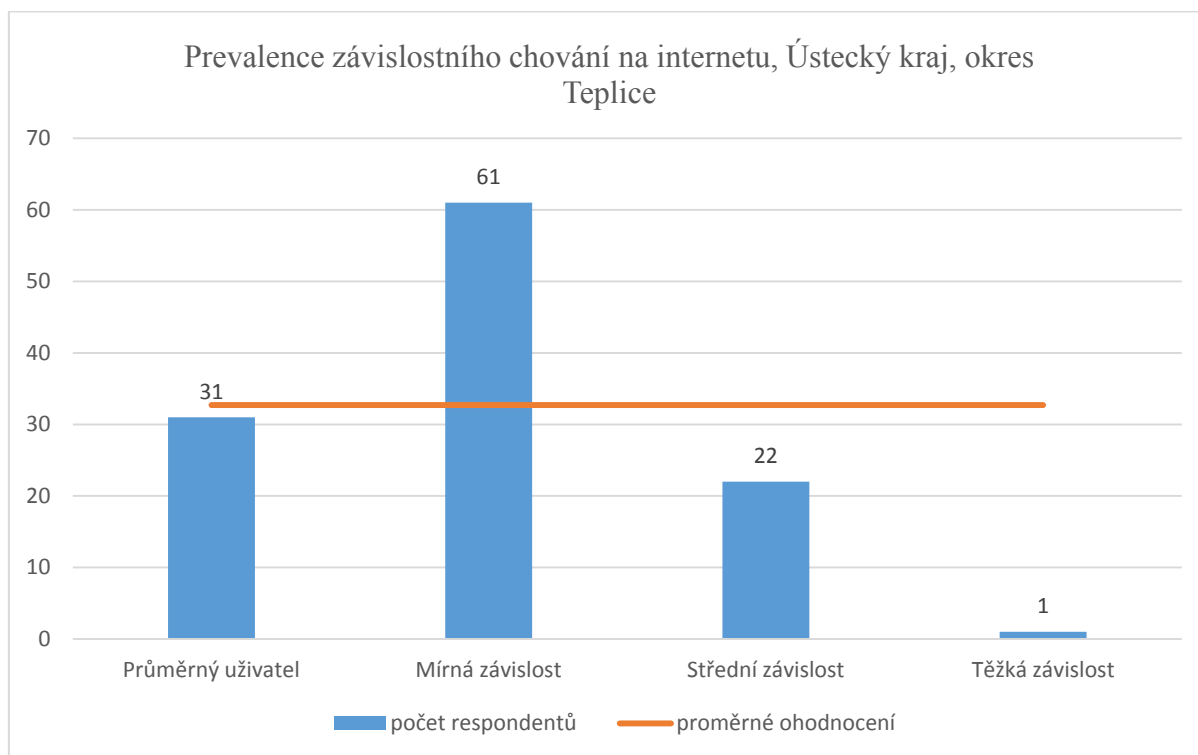

Zdroj: vlastní úprava 2015.

V Ústeckém kraji, okresu Teplice vyplnili dotazníky závislostního chování na internetu žáci 8. a 9. tříd dvou základních škol. Celkový počet respondentů pro okres Teplice byl 117.

Z grafu číslo 5 vyplývá, že 53% respondentů vykazuje známky mírné závislosti na internetu, 19% má známky střední závislosti na internetu a 1% má známky těžké závislosti. 27% korespondentů jsou průměrní uživatelé internetu bez známek závislostního chování.

Graf 5 Prevalence závislostního chování na internetu, Ústecký kraj, okres Teplice

Zdroj: vlastní úprava 2015.

Po vyhodnocení grafu číslo 6 se ukázalo, že žáci, kteří se účastnili dotazníkového šetření v Ústeckém kraji, okresu Teplice, vyhodnotili nejvyšším stupněm hodnocení otázky č. 1, 6, 13 a 15.

Otázka č. 1 Jak často zjišťuješ, že jsi zůstal/zůstala online déle, než jsi zamýšlel/zamýšlela?

Z celkového počtu respondentů odpovědělo na tuto otázku „vždy“ 9% respondentů.

Otázka č. 6 Jak často si nejprve zkontroluješ příchozí zprávy nebo emaily předtím, než jdeš dělat, co potřebuješ?

Z celkového počtu respondentů odpovědělo na tuto otázku „vždy“ 20% respondentů.

Otázka č. 13 Chodíš pozdě spát kvůli internetu?

Z celkového počtu respondentů odpovědělo na tuto otázku „vždy“ 22% respondentů.

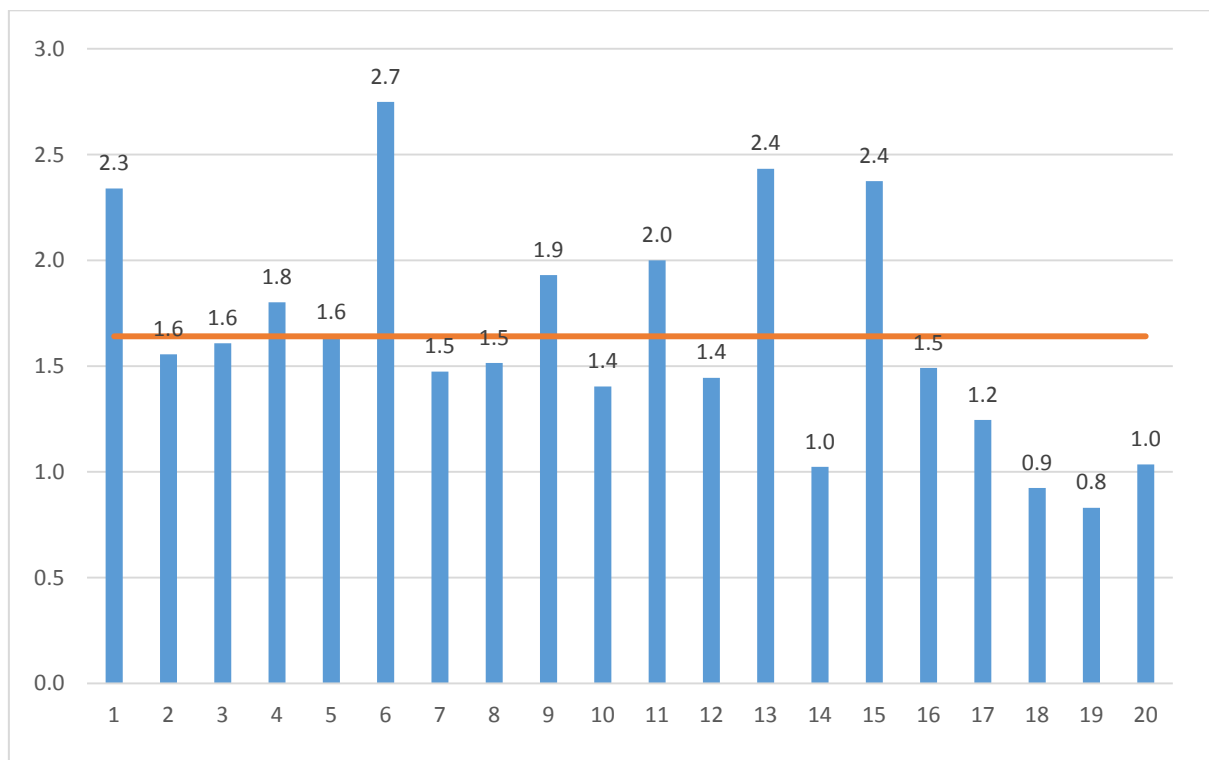
Otázka č. 15 Přistihneš se někdy, jak si sám/sama pro sebe říkáš „...ještě pár minut a

končím?“, když jsi na internetu?

Z celkového počtu respondentů odpovědělo na tuto otázku „vždy“ 22% respondentů.

Jak již bylo psáno výše. Nejvýše ohodnocené otázky se týkaly kontroly příchozí elektronické korespondence, kdy děti mají potřebu nejprve zjistit, zda jim nepřišel email, textová zpráva, zpráva přes sociální sítě aj. Teprve poté buď pokračují v činnosti, kterou doposud vykonávali nebo s danou činností začnou. Zbylé otázky se týkaly času stráveného na Internetu, zejména pak času, který tráví na internetu na úkor spánku a času strávenému na internetu, kvůli aktivitě která se jim v dané chvíli nedaří ukončit.

Graf 6 Průměrné hodnocení jednotlivých otázek pro Ústecký kraj, okres Teplice

Zdroj: vlastní úprava 2015.

Z vyhodnocených dat šetření můžeme vyvodit, že prevalence závislostního chování na internetu v Ústeckém kraji, okres Teplice se liší ve výskytu tendence k mírné a střední závislosti na internetu, jak popisuje tabulka 5.

Tab. 5 Prevalence k různým stupňům závislostního chování na internetu podle krajů

PREVALENCE (závislostního chování na internetu)	Mírná závislost	Střední závislost	Těžká závislost
Ústecký kraj, okres Rakovník	53%	19%	1%
Středočeský kraj, okres Teplice	24%	49%	1%

Zdroj: vlastní úprava 2015.

Otázky testu závislostního chování lze rozdělit do 4 skupin podle charakteru otázek:

- a) otázky týkající se času stráveného na internetu (čas);
- b) otázky týkající se povinností a volného času (povinnosti);
- c) otázky týkající se pocitů v souvislosti s internetem (pocity);
- d) otázky týkající se sociální stránky života dětí (vztahy).

Mezi otázky týkající se času jsou zahrnuty otázky

- Č. 1 Jak často zjišťuješ, že jsi zůstal/zůstala online déle, než jsi zamýšlel/zamýšlela?
- Č. 13 Chodíš pozdě spát kvůli internetu?
- Č. 15 Přistihneš se někdy, jak si sám/sama pro sebe říkáš „...ještě pár minut a končím?“
- Č. 16 Pokusil/Pokusila jsi se omezit čas strávený na internetu a nepodařilo se to?
- Č. 17 Stává se ti, že tajiš skutečně strávený na internetu?

Vysoké hodnocení těchto otázek by se dalo vyhodnotit tak, že děti nejsou schopné dodržet množství času, které si předem zvolily.

Mezi otázky týkající se povinností a volného času

- Č. 2 Stává se ti, že zanedbáš své domácí práce (úklid, péče o domácího mazlíčka) aby mohl/mohla zůstat více času online?
- Č. 5 Stalo se ti, že čas strávený na internetu ovlivnil negativně tvé známky nebo školní práci?
- Č. 6 Jak často si nejprve zkontroluješ příchozí zprávy nebo emaily předtím, než jdeš dělat, co potřebuješ?
- Č. 7 Jsi ve škole nepozorný/nepozorná kvůli surfování po internetu?
- Č. 11 Napadá tě někdy, že život bez internetu by byl nudný, prázdný, bez možnosti se pobavit?

Vysoké hodnocení těchto otázek znamená, že internet ovlivňuje studijní výsledky a pozornost,

kterou věnují jakékoliv činnosti, kterou právě vykonávají. Vzhledem k tomu, že většina dětí si již nedovede představit život bez sociálních sítí a internetu si taktéž nedovede představit trávení svého volného času bez něj.

Mezi otázky týkající se pocitů v souvislosti s internetem

Č. 9 Když jsi ve stresu nebo v jiné tíživé situaci, pomůže ti být klidnější, když strávíš nějaký čas na internetu?

Č. 10 Cítíš se nedočkavě nebo nervózně, když se připojuješ k internetu?

Č. 12 Stalo se ti, že jsi byl/byla naštvaný/naštvaná, pokud tě někdo (třeba rodič) vyrušil, když jsi byl/byla online?

Č. 14 Znervózňuje tě pocit, když jsi offline?

Č. 19 Cítíš se bez nálady, nervózní nebo v depresi pokud jsi offline a tento pocit zmizí, když se připojíš?

Vysoké hodnocení otázek této kategorie může znamenat, že mají děti tendenci uchýlovat se k internetu a sociálním sítím v situacích, kdy se necítí komfortně a ve chvílích, kdy se vyskytne nějaký problém. V souvislosti s tím pak komunikují/nekomunikují s rodiči, kteří často neví, že má dítě potíže.

Mezi otázky týkající se sociální stránky života dětí (vztahy)

Č. 3 Jak často si ostatní ve tvém okolí stěžují na to, kolik času strávíš online?

Č. 4 Vytváříš si často nové přátele mezi ostatními online uživateli?

Č. 8 Cítíš se nepříjemně a nechceš odpovídat, pokud se tě rodič nebo někdo v okolo vyptává, co děláš na internetu?

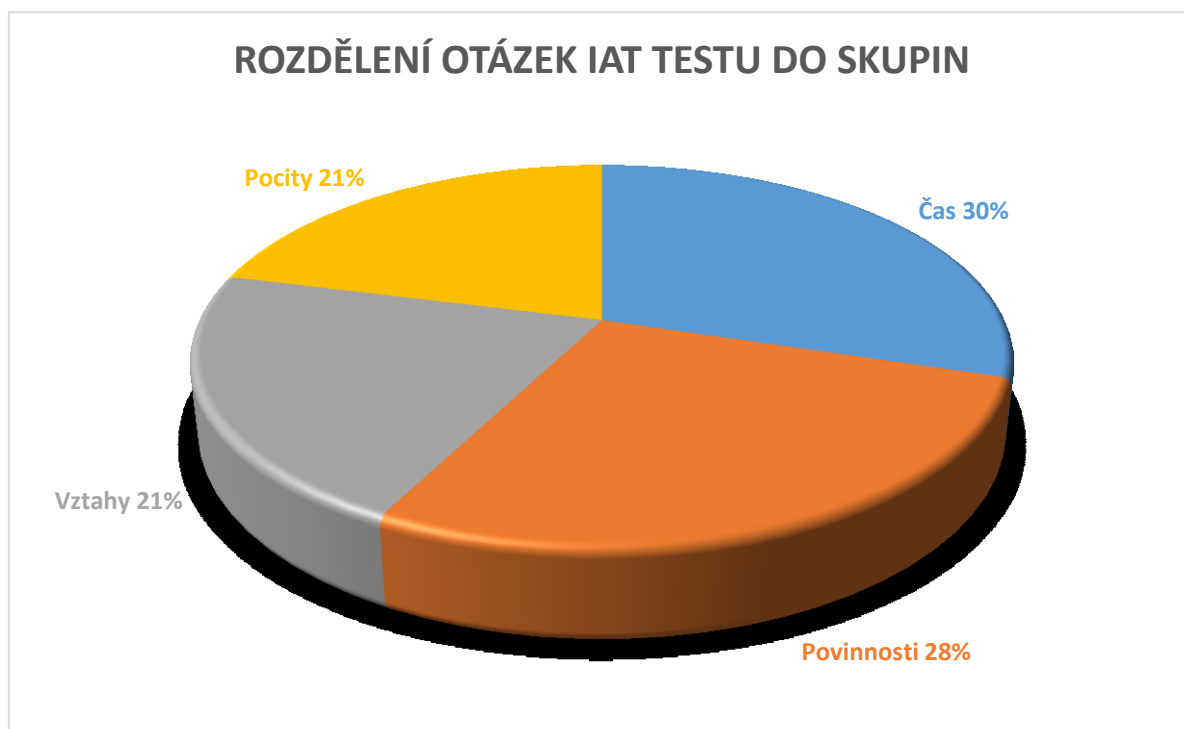
Č. 18 Dáváš přednost strávit víc času online, než si vyrazit ven s ostatními?

Č. 20 Dáváš přednost chatování s přáteli přes sociální síť před povídáním si „z očí do očí“?

Pokud jsou tyto otázky hodnocené vysokými čísly, výsledek může poukazovat na problémy v sociálních aspektech života dítěte, kdy dítě nemá zájem o reálné interakce s vrstevníky, cítí se lépe, pokud může s ostatními komunikovat prostřednictvím elektronické komunikace.

Vyhodnocení zmíněných kategorií znázorňuje graf 7

Graf 7 Rozdělení otázek IAT testu do skupin

Zdroj: vlastní úprava 2015.

Do zmíněných kategorií jsou zahrnuta data od všech respondentů. Z grafu je zřejmé, že hodnocení jednotlivých kategorií se od sebe výrazně neliší, to je možné vyhodnotit tak, že internet a s ním spojené sociální sítě jsou součástí všech aspektů života dítěte.

Otázka šetření č. 2

Upřednostňují dotazovaní respondenti internetovou komunikaci?

Z analýzy výše uvedených dat lze vyhodnotit, že otázka šetření č. 2 spadá do charakteristické skupiny otázek týkající se sociální oblasti života dětí. Vyhodnocené výsledky ukázaly, že 21% respondentů upřednostňuje hledání nových přátel a komunikaci prostřednictvím internetu.

Otázka šetření č. 3

Ovlivňuje čas strávený na internetu tvé školní a mimoškolní aktivity?

Z analýzy výše uvedených dat lze vyhodnotit, že otázka šetření č. 3 spadá do charakteristické skupiny otázek týkající se povinností a volného času dětí. Vyhodnocené výsledky ukázaly, že 28% určitý způsobem zanedbávají své domácí povinnosti, jsou nepozorné ve škole a mají zhoršené školní výsledky kvůli internetu.

Závěr

Soudobá generace dětí se řadí do kategorie digitálních domorodců, to znamená těch, kteří se do digitálního světa již narodili a cítí se v něm naprosto přirozeně. Poprvé lze říci, že děti v technologických znalostech a zkušenostech předběhly své rodiče. Pro dnešní děti rozdíl mezi online a offline mizí a to zejména díky chytrým telefonům, které umožňují neustálé připojení k internetu. Děti své rodiče sice předběhly v technologických znalostech, ale nižší úroveň sociálních a vůbec životních zkušeností jim nedovolí využít plný potenciál internetu a zároveň se mohou dostat do nepříjemných až nebezpečných situací. Těmto situacím by však měla předcházet dostatečná prevence nejen ze strany rodičů, ale i ze strany vzdělávacích institucí. Nebezpečí číhající v online prostředí není jediné riziko, které sebou nese elektronická komunikace. Na první pohled méně závažné, ale přeci jenom důležité jsou i komunikační a sociální zkušenosti, které děti nabývají prostřednictvím internetu a sociálních sítí. Děti přes monitor, telefon, tablet atd. nečelí klasickým sociálním interakcím, ale mohou si komunikaci přizpůsobit vlastnímu tempu a obsahu. Nemohou tak rozšiřovat dostatečně svou slovní zásobu, špatně se vyjadřují, často používají anglicismy, zkratky a jiné formy slangové komunikace.

Analýzou šetření bylo zjištěno, že prevalence závislostního chování mezi žáky v okrese Rakovník a žáky okresu Teplice se od sebe výrazně neliší. V obou regionech došlo ke shodě v nejvýše hodnocených otázkách, které se týkaly času stráveného na internetu. Kvalifikační otázky dotazníků do čtyř kategorií bylo možné vyhodnotit, které oblasti života dítěte jsou internetem a sociálními sítěmi postihnuty nejvíce. Po analýze dat bylo zjištěno, že oblasti týkající se sociálních vztahů jak s rodiči, tak vrstevníky a oblasti týkající se pocitů spojených s užíváním internetu byly zasaženy nejméně a to v 21% případů. Druhý nejvyšší výsledek získala oblast týkající se povinností jak ve škole, tak v domácnosti a to u 28% respondentů. Nejvýše ohodnocená byla ta část života dětí, která ovlivňuje čas strávený na internetu, kdy děti nedokáží dodržet zvolený časový úsek, který si předem stanovily, a to pak způsobuje, že děti chodí pozdě spát a tají čas skutečně strávený na internetu.

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, zda sociální síť a internet ovlivňují sociální vývoj dětí, výsledky šetření však ukázaly, že sociální oblast života dětí je ovlivněna nejméně a úroveň závislostního chování na internetu není v současné době nijak alarmující. Vzhledem k okolnostem a dostupným prostředkům je vysoká pravděpodobnost, že se současný stav bude v hodnocení posouvat směrem k těžké závislosti. Proto je důležité stále v tomto ohledu

vzdělávat děti i dospělé.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie

1. ČAČKA, Otto. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 978-80-7239-060-1.
2. DOČEKAL, Daniel a Lenka ECKERTOVÁ, *Bezpečnost dětí na Internetu: Rádce zodpovědného rodiče*. Praha: Computer Press, 2013. ISBN 978-80-2513-804-5.
3. ERIKSON, Erik. *Dětství a společnost*. Praha: Argo, 2002. ISBN 80-7203-380-8.
4. FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie*. Praha: Grada. 2009. ISBN 978-80-247-2781-3.
5. HULANOVÁ, Lenka. *Internetová kriminalita páchaná na dětech*. Praha: Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-545-9.
6. SPRITZER, Manfred. *Digitální demence*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7294-872-7.
7. KELLER, Jan. *Nejistota a důvěra: K čemu je modernitě dobrá tradice*. Praha: Slon, 2009. ISBN 978-80-7419-002-5.
8. KOHOUTEK, Rudolf. *Vývoj a výchova dítěte v rodině*. Brno: CERM, 1998. ISBN 80-7204-105-3.
9. KOPECKÝ, Kamil. *Stalking a Kyberstalking – nebezpečné pronásledování*. Olomouc, 2010. ISBN 978-80-254-7737-3.
10. KRČMÁŘOVÁ, Barbora et al. *Děti a online rizika*, Praha: Linka bezpečí, 2012. ISBN 978-80-904920-2-8.
11. LANGMAJER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2006. 978-80-247-1284-0.
12. MITCHELL, A. Stephen a Margaret J. BLACK. *Freud a po Freudovi*. Praha: Triton, 1999. ISBN 80-7254-029-7.
13. NOVÝ, Ivan a Alois SURYNEK. *Sociologie pro ekonomy a manažery*. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0384-x.
14. VÝROST, Josef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. Praha: Grada, 1997. ISBN 80-85866-20-X.
15. PIAGET, Jean. *Psychologie inteligence*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-309-9
16. PIAGET, Jean a Bärbel INHELDER. *Psychologie dítěte*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-798-5.

17. PRAŠKO, Ján a Jana VYSKOČILOVÁ. Sociální fobie a její léčba – příručka pro lidi se sociální fobií. Praha: Galén, 2008. ISBN 978-80-7262-580-2.
18. ROGERS, Vanessa. *Kyberšikana: Pracovní materiály pro učitele, žáky i studenty*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-984-2.
19. ŠKYŘÍK, Petr. *Internet: definice, možnosti, vize*. Brno: Tribun EU, 2009. ISBN 978-80-7399-784-7.
20. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4.
21. YOUNG, S. Kimberly a Cristiano NABUCO de ABREU. *Internet Addiction: A handbook and Guide to Elevation and Treatment*. New York: Hamilton, Castleton, 2010. ISBN 978-0-470-55116-5.
22. BEARD W. Keith a Eve M, WOLF. *Modification in the Proposed Diagnostic Criteria for Internet Addiction*. [online]. 2001. Dostupné z: <http://www.internetbehavior.com/jandk/diagnosis%20internet%20addiciton.pdf>.
23. CAPLAN, E. Scott. *Problematic internet use and psychological well-being*. [online]. 2002. Dostupné z: <https://www.deepdyve.com/lp/elsevier/problematic-internet-use-and-psychosocial-well-being-development-of-a-eh2rX27vIq?key=elsevier>.
24. DAVIS, A. Richard. *A cognitive – behavioral model of pathological internet use*. [online]. 2001. Dostupné z: <https://www.deepdyve.com/lp/elsevier/a-cognitive-behavioral-model-of-pathological-internet-use-BnqFRsPFut/2>.
25. ELLISON, B. Nicole a Danah M. BOYD. *Social Network sites: Definition, History, and Scholarship*. [online]. 2007. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x/full>.
26. FIŠAR, Zdeněk. *Psychosociální vývoj*. [online]. Dostupné z: <https://el.lf1.cuni.cz/psv>.
27. HRŮZA, Petr. *Management kybernetické bezpečnosti*. [online]. Dostupné z: https://moodle.unob.cz/pluginfile.php/15099/mod_resource/content/3/T%C3%A9ma%206-6s%20-%20Kyberstalking%20Petr.pdf.
28. JAROŠOVÁ, Ivana. *Cyberstalking*. [online]. 2013. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/cyberstalking-91552.html>.
29. KOCOUN, Jan. *Negativní vlivy ICT na vzdělávání*. [online]. Dostupné z: http://it.pdf.cuni.cz/strstud/edutech/2010_Kocun/#Problematika ICT ve vzdělávání,

hra_jako_počátek_nešvaru.

30. LAI, Ching-Man. *Psychometric Properties of the Internet Addiction Test in Chinese Adolescents*. [online]. 2013. Dostupné z:
<http://jpepsy.oxfordjournals.org/content/38/7/794.full>.
31. LIVINGSTONE, Sonia a Leslie HADDON. *EU Kids online*. [online]. 2011. Dostupné z: <http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/Home.aspx>.
32. MACHÁČKOVÁ, Hana. *Online obtěžování a Kyberšikana*. [online]. Brno, 2012. Dostupné z: http://www.cyberpsychology.eu/team/storage/2012-Machackova-Online_obtezovani_a_kybersikana.pdf.
33. MOŠTĚK, Marcel. *Trestné činy narušující soužití lidí*. [online]. Dostupné z: <http://www.trestnizakonik.cz>.
34. VONDRÁČKOVÁ HOLCNEROVA, Petra a Jaroslav VACEK. *Závislostní chování na internetu a jeho léčba*. [online]. Praha, 2009. Dostupné z: http://www.cspsychiatr.cz/dwnld/CSP_2009_6_281_289.pdf.
35. YOUNG, Kimberly. *Inpatient Care for Internet Addiction: Is it Necessary?*. [online]. 2013. Dostupné z: <http://netaddictionrecovery.blogspot.cz/>.

Seznam obrázků, grafů a tabulek

Obr.1.	Oficiální logo ixdegrees.com	18
Obr.2.	Oficiální logo ryze.com	19
Obr.3.	Oficiální logo linkedin.com	19
Obr.4.	Oficiální logo friendster.com	19
Obr.5.	Oficiální logo myspace.com	20
Obr.6.	Oficiální logo twitter.com	20
Obr.7.	Oficiální logo facebook.com.....	20
Obr.8.	Kognitivně behaviorální model problémového používání internetu	23
Obr.9.	Oficiální logo EU Kids Online	37
Graf 1.	Vývoj sextingu u populace dětí v ČR za období 2010 – 2011.....	31
Graf 2.	Průměrné hodnocení jednotlivých otázek.....	40
Graf 3.	Prevalence závislostního chování na internetu, Středočeský kraj, okres Rakovník...40	
Graf 4.	Průměrné hodnocení jednotlivých otázek pro Středočeský kraj, okres Rakovník.....40	
Graf 5.	Prevalence závislostního chování na internetu, Ústecký kraj, okres Teplice.....42	
Graf 6.	Průměrné hodnocení jednotlivých otázek pro Ústecký kraj, okres Teplice.....43	
Graf 7.	Rozdělení otázek IAT testu do skupin.....46	
Tab. 1.	Diagnostická kritéria závislosti na internetu podle K. Young.....24	
Tab. 2.	Plné znění §354 Trestního zákoníku.....29	
Tab. 3.	Počet respondentů dle krajů, počet tříd.....37	
Tab. 4.	Bodové ohodnocení závislostního chování na internetu.....38	
Tab. 5.	Prevalence k různým stupňům závislostního chování na internetu podle	

krajū.....44

Seznam příloh

Příloha č. 1.....Test závislostního chování na internetu

